

ОЛЖЕЮ БОГОВІ НЕ СЛУЖАТЬ

4-5

МИХАЙЛО АНДРУСЯК СПЕЦІАЛЬНО ДЛЯ "СП"

10-11

Микола ЦИМБАЛЮК

Імперський синдром Будапешта

— Ще зовсім недавно, — сказав, відкриваючи прес-конференцію голова Товариства "Просвіта", народний депутат Верховної Ради України I-VI скликань Павло Мовчан, — ми проводили круглий стіл на тему хресного ходу з нагоди 1030-ліття хрещення Київської Русі і пов'язаного з ним питання української помісної православної Церкви. Завдяки нашим застереженням і вжитим владою заходом жодних провокацій з боку російських і промосковських сил не відбулося. Реально оцінюючи ситуацію в Україні і світі, ми неустанно наголошуємо, що питання національної безпеки сьогодні для нас є питанням номер один. Наші "друзі" не дають нам перепочинку ні на мить. Тому ми вітаємо заяви Президента України, в яких він стверджує, що наше сильне військо, українська державна мова і єдина православна Церква — надійні чинники незалежної України.

Повертаючись до агресивних дій Будапешта і загострення ситуації на Закарпатті, голова Товариства "Просвіта" ім. Тараса Шевченка наголосив, що просвітяни, українська громадськість добре усвідомлюють, що жодних міжнародно-правових зобов'язань та обмежень для агресора не існує... І в цьому ми переконані на гіршому досвіді війни, яку веде ось уже п'ятий рік Росія проти України.

— Так само ми розуміємо, — продовжував він, — що зазіхання на територіальну цілісність України буде тривати доти, доки Українська держава не стане мілітарно, економічно і духовно потужною. Держава, сповнена власної національної гідності, яка не буде оббивати чужі пороги з простягнутою рукою.

І тут з ним не можна не погодитися. Бо імперський синдром — це природне захворювання багатьох націй, яким перехворіли колись і британці, і французи, і голландці, і бельгійці, котрі мали ще в XX столітті свої численні колонії. Та це не стосується тих наших сусідів, які прагнуть застосувати історичні практики членування України. Навесні 2014 року, після анексії Росією Криму і початку російсько-української війни, в пресу просочилася інформація, що путінські емісари ведуть активні перемо-

Недружня політика нашого західного сусіда, Угорщини, дедалі більше набирає рис реваншизму. Вибух пристрастей Будапешта навколо українського закону "Про освіту" (фактично — втручання у внутрішні справи нашої країни) нещодавно отримав продовження: уряд Угорщини увів посаду міністра, відповідального за розвиток Закарпатської області і затвердив програму розвитку дитячих садків у місцях компактного проживання угорців. Наше МЗС викликало тимчасово повіреного у справах Угорщини в Україні і вручило ноту з вимогою офіційного роз'яснення, чому суверенна частина України віднесена до компетенції їхньої влади.

Нестихаючі імперсько-реваншистські настрої угорського прем'єр-міністра Віктора Орбана, особливо остання подія, і млява реакція офіційного Києва спонукали представників української громадськості терміново скликати в Україні прес-конференцію "Національна безпека: хто прагне дестабілізації на Закарпатті?" Крім Товариства "Просвіта" в її роботі взяли участь Всеукраїнський форум "Українська альтернатива", Політична партія "Патріот", громадські об'єднання "Україні — помісну православну Церкву", "Майдан" та представники творчої інтелігенції.

вини з західними промосковськими маріонетками щодо розподілу України. Диму без вогню не існує. Ми можемо лише здогадуватися, що план розділення України існує і може бути цілком реальним. Незалежна, сильна економічно і потужна мілітарно Україна нікого не влаштує. Тож при потуранні окремих країн прагматичного Євросоюзу (підтвердженням чого є будівництво "Північного потоку-2") Росія намагається на практиці реалізувати свою агресивну політику щодо України, про що свідчать випадки Віктора Орбана. Як кажуть в Росії: "Свой свояка відіт ідалека".

Спроба Угорщини привласнити Закарпаття є чіткою ознакою змови Путіна-Орбана. Саме тому учасники прес-конференції у своїх виступах вимагали від Президента, як Головнокомандуючого ЗСУ, негайно розташувати в Закарпатті відповідні військові сили, щоб запобігти агресії Угорщини проти України. Такий варіант розвитку подій цілком є реальним, з огляду на практику ігнорування міжнародно-правових актів імперсько-хворих голів як Москви, так і Будапешта. Але цим проблему Закарпаття, на жаль, не вирішити.

Георгій ФІЛІПЧУК, академік НАПУ, співголова Всеукраїнського форуму "Україн-

ська альтернатива", який тривалий час посадав важливі посади в Чернівецькій області, чи не найкраще із присутніх учасників прес-конференції розуміється на проблемі роботи з національними меншинами, зокрема Буковини. Тому він одразу акцентував на тому, що порушена тема є не лише надзвичайно актуальною, а й дуже складною. Це стосується як української влади, всього нашого суспільства, так і Європи, де в міжнародній політиці вилізають старі виклики. Їхні витоки сягають глибин історії, і якщо сьогодні приводом стало мовне питання на рівні 7 статті Закону "Про освіту", то виникло воно не сьогодні. Витоки політичні, геополітичні, духовні, гуманітарні значно глибші, і їх треба не лише розглядати системніше, але й відповідно діяти.

— Насамперед, — наголосив Георгій Філіпчук, — це мова. Проблема державної мови, рідної Церкви, — цих стрижневих основ, які утримують будь-яку державу, особливо таку як наша, що лише в 1991 році відновила свою втрачену незалежність, у нас досі не вирішена. На цьому грають наші недруги, які усвідомлюють, що мова і Церква захищає нас і дає перспективу розвитку держави і нації. Принагідно згадаймо давній історичний контекст.

Україна, українці, були затиснуті між двома імперіями. З одного боку — Австро-Угорщина, з іншого — Росія. З боку нашого північного сусіда вже понад кілька століть чиниться шалений спротив проти нашої національної ідентичності. Не буди говорити про проблеми Російської імперії, коли бездержавні українці намагалися втримати своє бездержавне національне "Я". Ми втримали його і маємо сьогодні державу, яка сьогодні здатна на іншому шаблі, на іншому рівні вирішувати серйозно і потужно ці проблеми. Адже сьогодні, продекламувавши свою стару вимогу 2014 року, перша прес-конференція Товариства "Просвіта" після Майдану була присвячена тому, що Україна потребує іншої владної позиції у ставленні до українців поза межами материзни. Нині за межами України вже не 20 мільйонів, а, можливо, 30. Не бачити за межами рідної Вітчизни 30 мільйонів українців і вважати, що ми здатні сконсолідувати українську політичну націю й бути серйозним суб'єктом на міжнародній арені і в міжнародній політиці, не вдається. Тому величезна хиба нинішньої ситуації, а, отже, нинішніх владних рішень, що ми всупереч Конституції України забули про державну національну програму "Закордонний українець". Такої програми нема. Наші закордонні брати-українці кинуті на поталу випадку. Це фатальна ситуація. Цю програму не можна підміняти двома деклараціями, які були підписані одним прем'єром, а потім іншим. Це є моя перша позиція.

Інший аспект бачення успішної і поважаної в світі України — проблема Українського інституту. Ми пропонували створити його і назвати іменем нашого національного генія Тараса Шевченка. Так, як іспанці мають інститут Сервантеса, німці — Гете, поляки — Міцкевича, угорці — Петефі, росіяни — Пушкіна.

Закінчення на стор. 2

Закінчення. Початок на стор. 1

Всі цивілізовані країни, чи переважна їх більшість, мають інститути своєї так званої м'якої дипломатії, які доносять до закордонної світової спільноти свою правдиву історію, здобутки своєї культури. Так країна виходить на високий рівень спілкування з іншими народами, націями. Таким чином вона шляхом м'якої, гуманітарної дипломатії вирішує багато питань, утверджуючи своє національне і державницьке “Я”.

Що стосується найболючішого для нас питання — мови, то його не можна вирішити доти, доки в нашому інформаційному просторі пануватиме антиукраїнський дух. А ще аналогічна колабораціоністська позиція багатьох парламентських партій, відсутність закону “Про державну українську мову”... Це свідчить про кволість, невизначеність нинішньої, якщо можна так сказати, еліти щодо ухвалення таких важливих для Української держави суспільно важливих рішень...

Обґрунтовуючи значення мови для нації і безпеки її для імперії, Георгій Філіпчук нагадав учасникам прес-конференції про харківські події 1951 року. Це була вже не царська Росія і не імперія Австро-Угорщина, а ніби “вільний” Советський Союз. Тоді 800 студентів виступили з вимогою вести викладання, складання іспитів у вишах українською мовою. У відповідь Москва роз-

Імперський синдром Будапешта

горнула повальні репресії проти студентів, а 34-х із них до дня Жовтневого перевороту розстріляла. Хто сьогодні згадає про це варварство Росії в українських школах, в нашій пресі, на телебаченні? Тим часом Погребінські, Охріменки, Карасьови їдуть до Москви, щоб підігравати Путіну у грі “політичний пінг-понг”. Хто говорить про те, що творили імперії, Австро-Угорська чи Російська, з українською нацією, поки вона була бездержавною?

Нині маємо свою державність, яка захищає від подібних харківській трагедії. Але з'явилися інші виклики і загрози. Оскільки Угорщина є не просто нашим сусідом, а членом ЄС, НАТО, яка мусила б дотримуватися цивілізованих міжнародних відносин, дивними видаються блокади України на шляху до Європейського співтовариства. Але все має свою давню історію.

Пригадаймо закони 1848-го, 1879-го, 1893-го і особливо закон графа Апоні, угорського міністра освіти, 5-разового номінанта Нобелівської премії, академічно освіченої людини, яка володіла шістьма мовами, але у ставленні до прав українців була непримиренною. Жорсткий закон, який був ухвалений з його подачі, забороняв не лише освіту українською, а просто розмовляти, мати вивіски рідною мовою тощо.

Натомість нині ми маємо не таку складну ситуацію в Закарпатті для угорців. Чи правильно вчинило наше Міністерство освіти? Закон України “Про освіту” — це лише намір запровадити хоча б якісь загальноприйнятні дії на своїй суверенній території. Останні соціологічні дослідження засвідчили, що на Закарпатті, в Берегівському і Виноградівському районах, ніхто не притісняє в правах національні меншини, насамперед угорців. Наприклад, угорськомовні студенти, громадяни України, мають два виші на Закарпатті, які покликані готувати висококваліфіковані кадри для нашої держави. Але їхнє знання української мови просто катастрофічне: 41 % говорять дуже слабо, 12 % — просто нічого не розуміють! Отже, 63 % угорськомовної молоді не здатні спілкуватися українською. А це проблема суспільної адаптації, власної мотивації і найголовніше — проблема національної безпеки.

Обговорюючи проблему закарпатських угорців, мусимо визнати, що ми пожинаємо плоди відсутності в Україні чіткої національної політики.

Микола ГОЛОМША, доктор філософських наук, співорганізатор Всеукраїнського форуму “Українська альтернатива” висловив спільну позицію учасників прес-конференції, що втручання Угор-

щини у внутрішнє життя України, яке є продовженням цинічного і грубого порушення Будапештом міжнародного права, триває. Після ухвалення Верховною Радою України Закону України “Про освіту” наша сусідка докладає максимум зусиль, аби блокувати європейські і євроатлантичні прагнення України.

Уряд Орбана, підкреслив він, цілеспрямовано і методично іде на загострення відносин між Угорщиною та Україною. У цьому простежується скоординованість дій уряду Угорщини з путінським режимом. Угорщина — одна з країн, впливаючи на які путінська Росія, як глобальний гібридний терорист, намагається втручатись в політику Євросоюзу таким чином, щоб розхитати його єдність. Особливо цинічною виглядає така позиція угорського уряду щодо України з огляду на те, що саме Будапешт у 1994 році був обраний ядерними державами місцем підписання Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

Кроки угорської влади є продовженням політики Кремля щодо розхитування ситуації в нашій державі. Існує ймовірність розіграшу глобальним гібридним терористом “кримського сценарію” на Закарпатті, через ви-

користання про-путінськи налаштованих високопосадовців та політиків Угорщини.

Українська громадськість, підтримуючи позицію Міністерства зовнішніх справ України, яке висловило рішучий протест у зв'язку з низкою недружніх кроків офіційного Будапешта щодо України, заявляє про грубе порушення норм міжнародного права, Статуту ООН, які передбачають заборону втручання у внутрішні справи суверенних держав.

Українська влада не повинна на офіційному рівні обмежуватись дипломатичними нотами, а адекватно реагувати на всі ті брутальні випадки з боку угорського уряду щодо втручання у справи суверенної та незалежної держави Україна, а також вжити системних заходів, щодо посилення захисту і непопущеності кордону.

Різні аспекти цієї проблеми висловили і решта учасників прес-конференції “Національна безпека: Хто прагне дестабілізувати на Закарпатті?”, зокрема голова громадського об'єднання “Україні — помісну православному Церкву” Петро Ющенко і активіст об'єднання “Майдан” Тарас Усенко, народний художник України Анатолій Гайдамака та ін.

За результатами роботи учасники прес-конференції ухвалили спільну заяву з приводу ситуації на Закарпатті.

Микола ЦИМБАЛЮК

31 липня в зв'язку з введенням урядом Угорщини посади уповноваженого міністра, відповідального за розвиток Закарпатської області і програми розвитку дитячих садків Карпатського басейну в Міністерство закордонних справ України був викликаний тимчасовий повірений у справах Угорщини в Україні Ласло Пап, якому керівництвом МЗС України було вручено ноту з вимогою офіційних роз'яснень у зв'язку з цим рішенням уряду Угорщини, яким в сферу компетенції уповноваженого угорського уряду введено частину суверенної території України.

За інформацією угорських інтернет джерел нову посаду зайняв Іштван Грежа, який до цього опікувався роботою благодійного фонду “Закарпатський центр економічного розвитку “Еган Еде”, що є головною структурою, через яку Угорщина здійснює матеріальну підтримку закарпатських угорців в Україні, зокрема програми кредитування в рамках так званого “плана Егана”.

Створення посади є якісно новим інструментом підризу цінностей об'єднаної Європи в світлі дипломатичного протистояння між суверенною Україною та членом ЄС Угорщиною.

26 вересня 2017 року уряд Угорщини офіційно заявив про те, що ухвалений Верховною Радою України Закон України “Про освіту” є наступом на права національних меншин. При цьому прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан, який представляє праву партію “Фідес”, пригрозив, що Угорщина блокуватиме європейські і євроатлантичні прагнення України.

На початку 2018 року міністри закордонних справ України та Угорщини Павло Клімкін і Петер Сійярто домовилися провести консультації для вирішення суперечливих моментів, пов'язаних із так званою “мовною статтею”. П. Сійярто заявив про досягнутий прогрес і запевнив, що Угорщина не буде повністю на-

полягати на скасуванні діючої редакції мовної норми закону. Також Угорщина офіційно зняла своє вето на проведення окремої зустрічі лідерів НАТО за участю Президента України. Однак через кілька днів в МЗС Угорщини заявили, що Прем'єр-міністр Угорщини В. Орбан має намір голосувати проти будь-якого документа, який запропонують членам Північноатлантичного Альянсу до прийняття за підсумками зустрічі з українським та грузинським лідерами. Разом з тим, угорське представництво в НАТО робило спроби завадити зустрічі української сторони 11 липня 2018, використовуючи політичні важелі і маніпуляції.

Також нещодавно угорський прем'єр В. Орбан заявив, що не вірить в реалістичність спрямувань українців приєднатися до Європейського Союзу та Організації Північноатлантичного Альянсу. “Українці хочуть вирватися з російської зони впливу, хочуть наблизитися до НАТО та ЄС і, можливо, навіть приєднатися до них, та будувати сучасну Україну. Але я не передбачаю їхнього членства в НАТО, і перспективи членства в ЄС — практично нульові”, — категорично заявив угорський прем'єр.

Зазначимо, що у В. Орбана непрості відносини з ЄС і США, він голосно заявляє, що “інтереси його країни не збігаються з інтересами США”, а “російська модель неліберальної демократії” подобається йому більше, ніж європейська чи американська. Журнал Foreign Affairs навіть назвав його “угорським Путіним”. Крім того, офіційний Будапешт продовжує демонструвати прихильність до політичного режиму Москви й

готовність співпрацювати з ним в усіх сферах, а Угорщина, як і раніше, залишається однією із залежніших від РФ країн Євросоюзу, насамперед в енергетиці.

В контексті неодноразових намагань загострити відносини між урядами Угорщини та України вбачається геостратегічна скоординованість дій уряду В.Орбана з путінським режимом. Угорщина — одна з країн, впливаючи на які путінська РФ, як глобальний гібридний терорист, багатомірно втручається в справи Євросоюзу таким чином, щоб розхитати та зруйнувати вшент його геополітичну єдність. Особливо цинічною виглядає така позиція нинішнього угорського уряду щодо України з огляду на те, що саме Будапешт у 1994 році був обраний світовими ядерними державами місцем підписання Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, в результаті чого Україна повністю відмовилася від стратегічної та тактичної ядерної зброї.

Зважаючи на викладене та враховуючи перманентну агресію путінської Росії проти України і демократичного світу, вважаємо, що кроки діючої виконавчої угорської влади сприяють глобальній політиці гібридних агресій режиму Кремля щодо розхитування ситуації в нашій державі і ЄС. Існує ймовірність розіграшу в Закарпатті Кремлем “кримського сценарію” за лекалами псевдореферендумної істерії 2014 року через використання про-путінськи налаштованих високопосадовців і політиків Угорщини та реваншистського політикуму України.

Підтримуючи позицію Уряду,

яка представлена Міністерством закордонних справ України, що висловило рішучий протест у зв'язку з низкою недружніх кроків офіційного Будапешта стосовно України та їх загальноєвропейського, євроатлантичного масштабів, рішуче закликаємо до припинення всіляких намірів та дій, які негативно впливають на двосторонні і багатосторонні міжнародні відносини та міжнародні сусідські стосунки не тільки урядів, але й народів та етнічно-конфесійних груп,

ЗАЯВЛЯЄМО:

Ініціатива Прем'єр-міністра Угорщини В. Орбана про запровадження посади уповноваженого міністра, відповідального за розвиток Закарпатської області та програми розвитку дитячих садків Карпатського басейну в Україні свідчить про грубе порушення норм та принципів міжнародного права, Статуту ООН, які передбачають заборону втручання у внутрішні справи суверенних держав.

Українська влада повинна на офіційному рівні принципово, систематично і на всіх рівнях міжнародного представництва, аж до місії ООН, реагувати на всі брутальні випадки з боку угорського уряду щодо втручання у справи суверенної та незалежної держави Україна, а також вжити системних заходів щодо посилення захисту і непопущеності кордону.

Політика підігрування путінській РФ з боку посадовців офіційного Будапешта може призвести до катастрофічних наслідків для мирного існування об'єднаної Європи і демократичного світу через прискорене руйнування європейських цінностей та знищення демократичних перспектив розвитку.

Спільна заява Всеукраїнського форуму «Українська альтернатива» та Політичної Партії «ПАТРІОТ» щодо введення в угорському уряді посади уповноваженого міністра по розвитку Закарпатської області та програми розвитку дитячих садків Карпатського басейну.

Вимагаємо від Верховної Ради України:

— скликати позачергову парламентську сесію для термінового розгляду питання, на якій ухвалити Постанову “Про незаконність створення урядом Угорщини посади “Уповноважений міністра відповідального за розвиток Закарпатської області і програми розвитку дитячих садків Карпатського басейну”. Направити цю Постанову в ООН, ПАРЄ, Раду Європи для забезпечення міжнародного контролю за дотриманням урядом Угорщини норм міжнародного права та суверенітету держави Україна.

— ухвалити звернення до Парламенту Угорщини з вимогою реагування на подібну політику виконавчої влади, в якому передбачити пропозицію про створення спільної парламентської комісії, із залученням представників Єврокомісії, для недопущення подальшого розвитку втручання в справи суверенної України.

— залучити інституції Євросоюзу в практиках Євросоюзу “Карпатський євросоюз” для нейтралізації подібних планів.

Служби безпеки України — розробити комплексну програму заходів виявлення викликів і загроз щодо попередження діяльності у Закарпатській області окремих осіб, груп, суспільно-політичних ініціатив та організацій, робота яких може нести загрозу територіальній цілісності України та витоку людського капіталу по етнічній ознаці.

Ради національної безпеки і оборони України — легалізувати для міжнародної спільноти всі наявні факти викликів та загроз безпеці та суверенітету України з боку уряду Угорщини, провести термінове засідання з напрацюванням пакету дій, спрямованих на захист територіальної цілісності України.

Міністерства закордонних справ України — зайняти жорстку позицію щодо захисту інтересів України у відносинах з Угорщиною.

Петро АНТОНЕНКО

Свого часу лідер Сінгапуру, реформатор Лі Куан Ю, під проводом якого це місто-держава зробило гігантський крок в економічному розвитку, проголосив цікавий афоризм. Він зазначив, що, прийшовши до влади, лідер такої-то країни має “посадити трьох своїх друзів” — посадити за ґрати. Адже “ї він знає, за що їх садити, і вони це знають”.

Що ж, наша нова влада (нова на момент її приходу з Майдану, а нині цій владі вже 5-й рік!) швидко посадила своїх друзів, і не трьох, а значно більше. Посадила — у високі посадові крісла. Однак, такі ж треба було когось садити й за ґрати. Бо чи не головною фішкою внутрішньої політики в нас стала “боротьба з корупцією”, що для народних мас мало б стати символом “боротьби за справедливість”.

І ось одна типова історія такого “садіння за ґрати”. Правда, поки що умовного. Бо нині вона завершилася тим, що столичний Апеляційний суд дозволив Бочковському поновитися в Кабміні. Це рішення суду від 7 серпня.

Що йому передувало — пам’ятають усі. І прелюдія цього була мало не три з половиною роки тому. Пригадуйте це шоу в прямому ефірі, під телекамерою?

25 березня 2015 року просто на засіданні уряду правоохоронці затримують керівника Державної служби з надзвичайних ситуацій Сергія Бочковського (а це, по суті, ранг міністра, члена уряду) та його заступника Василя Стоєцького. Їм зачитали обвинувачення, одягли на них кайданки і вивели із зали.

Високопосадовцям інкримінували організацію корупційної схеми тендерної за-

Цирк «боротьби з корупцією»

купівлі паливно-мастильних матеріалів за завищеними цінами.

Однак пройшло два з лишком роки розслідування, і влітку 2017 року стало відомо, що принаймні Бочковського звинувачують за зовсім іншими епізодами: вимагання грошей в очільників територіальних підрозділів ДСНС із погрозою звільнення та розтрата грошей під час закупівлі металопилок. Що ж, теж серйозні звинувачення — хабарництво, зловживання посадовим становищем.

А одразу після затримання Кабінет Міністрів своїм рішенням звільнив Бочковського з посади — за порушення присяги держслужбовця.

Делікатна ситуація. З одного боку, посадовця звинувачено в серйозних злочинах, іде слідство. З іншого — цьому слідству не видно кінця-краю, тягнеться вже 4-й рік — типова картина для нашої “боротьби з корупцією”. А оскільки кримінальні справи не завершено вироком суду, значить, згідно із законами, Конституцією, людину не можна юридично назвати злочинцем. За що ж тоді звільняти з посади? Адвокати Бочковського й оскаржили в суді рішення Кабміну про звільнення Бочковського.

Суди наші не поспішають. І все ж 26 квітня 2018 року Окружний адміністративний суд Києва скасував звільнення Сергія

Бочковського з посади голови ДСНС. Одна з мотивацій — подання МВС на звільнення Бочковського уряд розглянув не належним чином.

Наступна дія. Тут уже і МВС, і ДСНС, і загалом уряд подають апеляцію на це рішення суду. І ось загаданий вище останній вердикт суду від 7 серпня, який утім також можна оскаржити, тож продовження буде...

Отже, Апеляційний суд не лише підтримав квітнєве рішення Адміністративного суду про поновлення Бочковського на посаді, а й уточнив, яку компенсацію йому має виплатити держава. Ось рішення: “Стягнути на користь Бочковського з ДСНС відповідні реквізити середнього заробітку за час вимушеного прогулу від 25 березня 2015 року та 26 квітня 2018 року в розмірі 546 тисяч 273 гривні 72 копійки”. У квітні Адміністративний суд нарахував Бочковському “лише” 463 583,48 гривні, тож новий суд дорахував так, що сума перевищила півмільйона. Усе вірно юридично: раз постановили, що посадовця звільнено незаконно, треба виплатити йому не отриману ним зарплату аж за понад 3 роки.

Напевно, згадані високі відомства оскаржать у новому суді й це останнє рішення Апеляційного суду — і щодо грошової компенсації, і щодо звільнення-поновлення Бочковського на посаді. Не марно ж представники МВС заявили на суді, що Бочковський і далі перебуває в статусі звинуваченого за трьома статтями Кримінального кодексу, серед яких — отримання хабара. На що суд зреагував резонно: мовляв, нехай собі перебуває, а ви розслідуйте далі. Уже четвертий рік поспіль...

При зарплаті в 1 мільйон 350 тисяч — не крастимуть?

Петро АНТОНЕНКО

Гучну заяву зробив ще один “гучний” фігурант кримінальної справи. Це колишній глава Державної фіскальної служби України Роман Насіров, тобто головний податківець держави.

Народився у 1979 році в Чернігові, обіймав чимало солідних посад, був депутатом Верховної Ради нинішнього скликання від Блоку Петра Порошенка і склав мандат у зв’язку з призначенням у травні 2015 року головою ДФС.

2 березня 2017 року Національне антикорупційне бюро затримало Насірова, пред’явивши йому підозру в серйозному злочині. Утім уже за два тижні він вийшов під заставу в 100 мільйонів гривень, яку внесли його дружина і тесть. Від посади Насірова було відсторонено практично одразу ж, правда, увесь цей час добирається поновлення на ній і, звичайно ж, відкидає всі звинувачення у злочині. А звинувачує НАБУ Насірова у зловживанні владою і службовим становищем, що призвело до збитків на суму приблизно 2 млрд грн. За даними слідства, на посаді керівника ДФС він ухвалював рішення в інтересах позафракційного депутата Олександра Онищенка, щодо якого розслідують провадження за підозрою в махінаціях із газом.

Тут слідство йшло оперативніше, ніж щодо Бочковського. Справу вже передано до суду.

Але поки що Насіров є юридично не засудженим, вільним громадянином, тому має і гарантоване Конституцією право на свободу слова. Чим і користується.

Поміж тим, Насіров недавно заявив, що також подумує наступного року балотуватися в президенти України. Якщо, звісно, не засудять. Чи навпаки — засудять, а потім виправдають: доволі виграшна ситуація для балотування у нас. І взагалі — враження, що на президента балотуватимуться всі, кому заманеться.

Але зараз про інше. Нещодавно в ефірі телеканалу “112 Україна” Роман Насіров подав свій рецепт боротьби з корупцією в Україні. Прямо скажемо — не новий. Це — підвищення зарплати посадовцям, тоді, мовляв, не крастимуть. Новими є хіба що цифри, озвучені Насіровим. Чого вже тут “дрібнитися” на якісь подачки у 20 — 30 тисяч гривень. Насіров заявив, що зарплату депутатам парламенту треба встанови-

ти в розмірі 20 — 30 тисяч ДОЛАРИВ, міністрам — 50 тисяч, теж доларів.

Давайте перемножимо при нашому черговому падінні національної валюти — гривні, коли долар на початку серпня став коштувати понад 27 гривень. Отже, 30 тисяч доларів — це 810 тисяч гривень, 50 тисяч — це 1 мільйон 350 тисяч гривень. Це божевільні суми в країні, де переважна більшість громадян — на межі чи й за межею злиднів, де навіть офіційну зарплату нам “малюють” десь у 7 тисяч гривень, при тому, що відсотків 80 громадян і близько не бачать такої зарплати. А навіть якщо хтось і бачить, то порівняйте 7 тисяч і 1 мільйон 350 тисяч!

А головне — навіть не в самих сумах: 30 тисяч гривень отримуватиме депутат і міністр, 300 тисяч, мільйон чи 5 мільйонів. Справа в тім, що це абсолютно хибна філософія — “Дамо більше, тоді не крастиме”.

Це дурість, підтвержена віками й тисячоліттями. Між тим, така філософія доволі живуча. Починаючи з колишніх колгоспних зборів, де затюкані селяни часто обирали того-таки старого голову колгоспу, добре знаючи, що той злодюга. Міркували примітивно: “Цей уже накрив, а обери нового — теж почне красти”.

Та не накрив! Людська природа така, що жадоба в злодія безмежна. Практично не було ще такого, щоб злодюга сказав: “Оце все, досить, до середи краду, а з четверга починаю жити чесно”. Цьому нема кінця-краю, а народонаселенню просто інколи важко уявити запити злодіїв, те, як вони ростуть. Здавалося б, накрив уже, і з собою на той світ не забереш, міркують простаки. Але злодію важливий не той, а цей світ. А простаки просто не можуть уявити, що злодію захочеться пити все більш дороге шампанське, а потім захочеться купати своїх повій у ванні з шампанським. І так далі...

Коли глава держави вступив на посаду, мав одну службову резиденцію, потім дві, три, потім сім. Це про нашу українську дійсність, не називаючи прізвищ. І про це відкрито говорили засоби інформації. А людина дивувалася — нашо сім резиденцій, нашо стільки літаків? Навіщо депутату чи міністру годинник на руці за 50 тисяч доларів?

Злодії, хабарники посадовці на державній службі перестають красти зовсім не від підвищення зарплат, а від кари закону, від нетерпимості суспільства до злодюг. А не від “підмазування” посадовців усе більшими грошима за кошт того ж таки народу.

Правда по-польськи

Йосип СТРУЦЮК
Фото Ю. ГАВРИЛЮКА

Потрапила мені на очі польська довідка про моє село Стрільці (Strzelce). Так ось там написано: “Do 1947 r. wieś ukraińska w powiecie chełmskim. W 1943 r. wieś zamieszkiwało 528 Ukraińców, 182 Polaków; na Kolonii: 80 Polaków, 70 Ukraińców [APL, zespół 498, sygn. 139, k. 329]”. В цій інформації українців на добрих кілька сотень зменшено, а поляків у селі (без колонії) було всього 3 сім’ї, котрі, зрозуміло, не могли скласти аж 182 особи. Зовсім не згадуються чехи з Моравії (7 сімей) і 2 чи 3 єврейських сімей. Щодо колонії, то знаю лише те, що працівників при панському дворі, так званих форналів, у селі не поважали, бо ті “тільки по своїх хатах” розмовляли по-українському, а як виходили на панські роботи, то “пшекали”, себто балакали по-польському. А далі цікава інтерпретація: я не одноразово подавав спогади, як поляки нищили наше село в травні 1943 року (як бачимо, до так званої “волинської різанини”). Усе було б гаразд, якби не було інформації про те, хто з відомих осіб (на думку поляків) народився в Стрільцях. А тут: “1. Jurij Łukaszcuk (1900-1966), dowódca Ukraińskiej Samoobrony na Chełmszczyźnie

w okresie II wojny światowej. 2. Josp Struciuk (1943 r.), prozaik ukraiński, autor powieści z historii ukraińskiej Chełmszczyzny.

Закономірно виникає запитання: чи мав право якийсь хлопчина, котрий народився двома місяцями пізніше трагедії, що відбулася в його селі, щось згадувати про неї? А я ж то на той час був значно старший (1934. р.н.). Не інакше, як польський писарчук свідомо переплутав цифри, щоб поставити під сумнів мої спогади. Про те, що я тільки “autor powieści z historii ukraińskiej Chełmszczyzny” промовчу. Бо не вигідно згадувати про мій доробок на холмську тему.

Цікаво, що Стрільці “do 1947 r. wieś ukraińska w powiecie chełmskim”, а далі: “W dniu 26 maja 1943 r. polskie oddziały partyzanckie dokonały mordy zbiorowego na Ukraińcach zamieszkujących Strzelce. Ofiarami padło ok. 70-70 (може, достатньо одної цифри) osób. Ukraińcy zostali zmuszeni do ucieczki ze swej wsi do Ukraińskiej SRR w dniu 1 listopada 1944 r.” Виникає запитання: то українці виселені були в 1944 чи 1947 році? Де ж правда? І це в 7 рядках польської інформації стільки неточностей. І насамкінець подивіться, що залишилося від колишніх мешканців цього села на їхніх, віками обжитих, теренах. Перед вами залишки православного цвинтаря, бо в селі католицького і не було. Ці декілька родин мурав’яків і поляків хоронили своїх в іншому селі.

Православний цвинтар.
Це, властиво, все, що лишилося від українства.

Галина МОГИЛЬНИЦЬКА, заслужений працівник освіти України, старший викладач кафедри психолого-педагогічної та суспільно-гуманітарної освіти КЗВО “Одеська Академія неперервної освіти”, письменниця, лауреат літературної премії ім. Василя Стуса

Закінчення.

Початок у ч. 32 за 2018 рік

II. Що слід знати кожному, щоб не піддаватись спокусі неправдомовців

Хоч мої побажання, висловлені в кінці мого “послання” до “стамбульських візитерів”, є цілком щирими, все ж не віриться мені, що служителі української за назвою, а російської за суттю Церкви прислухаються до них і припинять свою облудну агітацію проти надання нашій Церкві статусу Помісної.

Навпаки, зараз, коли це питання перебуває на стадії вирішення, провокаційно-агітаційна робота МП тільки посилюється.

З огляду на те, не могу стояти осторонь, “яко глухъ и не слыхъ и яко немъ не отверзаяй уст своихъ” і “яко человекъ не слыхъ и не имый воустехъ своихъ облъчєния”, як мовиться в Давидових псалмах, а вважаю своїм обов’язком української громадянки й вірної Церкви Київського Патріархату, безпідставно принижуваної неправдомовними хулителями, ще раз пояснити усім громадянам України (незалежно від їх національного походження, мови, віросповідання чи конфесійної належності) суть процесів, що відбуваються в нашому міжконфесійному житті, бо вони надто тісно пов’язані і з проблемами утвердження незалежності та розбудови Держави, і з проблемами самосвідомості народу, і з агресією Росії в Криму та на Донбасі, щоб їх можна було обходити мовчанням.

В чому полягає суть конфлікту між православними конфесіями МП та КП в Україні?

У 1991 році, коли була проголошена й визнана світовим співтовариством Суверенна Українська Держава, Українська Церква, заснована ще в Х ст. (988 р.) Володимиром Великим, прийняла соборне рішення про відділення від Московського Патріархату, як робили це майже всі Церкви країн, що здобували незалежність від імперських центрів.

Московський Патріархат, ігноруючи канонічне право, проголосив відокремлену від нього Церкву “неканонічною” й анафемував її, тобто проявив і відлучив від Церкви майже 14 мільйонів (сьогодні це число сягає понад 16-ть мільйонів!) українських християн нібито за “розкол” і “порушення канонів”, а сам тим часом, залякуючи українських єпископів та ієреїв, провів на українській території ще один Собор, на якому створив ще одну, буцім “українську” й бу-

Олжею Богові не служать

цім “незалежну” від Москви Церкву Московського Патріархату. Про її підпорядкування Московському релігійному центру ніде згадувалося, вірян вітали зі створенням самостійної Української Церкви, на храмових вивісках хутенько написали: “Храм такий-то. Української Православної Церкви” — без вказівки на належність до Московського Патріархату.

Навіть я, повернувшись у 1994 році до Одеси, після майже 30-літнього фактичного “заслання”, почала ходити, як і в дні юності, до Успенського Собору як храму Української Церкви, доки не почула в проповідях знавціної агітації проти Київського Патріархату як “секти антихристів”, “слуг диявола”, “раскольників” і “відступників від віри Христової”. Тільки після цього я зрозуміла всю глибину московського ошуканства та з великими труднощами знайшла руїни давно заваленого храму при інфекційній лікарні, “щедрою” рукою “української” міської влади виділені в користування релігійній громаді Київського Патріархату.

Перед цими руїнами наша крихітна громада по неділях служила молебні (часто під погрози-ві крики “козачків”, підсланих із церков Московського Патріархату: “Долой, антихристи, из Одессы!” “Смерть бандеровцам!”), а в будні, стараннями церковного старости Морозюка (Царство йому Небесне!) та тодішнього священника о. Геннадія, відбудовувала притвор, у якому невдовзі ми й облаштували та освятили крихітну церквичку Різдва Христового. Про відбудову самого зруйнованого храму, ба, навіть про розчистку його від роками спресованих тон обвалених конструкцій і стін, в ті роки нічого було й думати! Ми ж бо були оголошені “канонічною”, “істинно православною” Московською Церквою “слугами диявола”, “антихристами”, “порушниками канонів” та інш. Нам боялись допомагати і влада — в Одесі, здебільшого, прокомуністична чи проросійська, і більш-менш заможні люди, які не хотіли накликати на себе гнів влади.

Ніхто ж бо тоді не міг допустити думки, що духовенство Московського Патріархату, виконуючи веління Кремля, нахабно облудують українську, і світову громадськість розмовами про канони і “чистоту істинного православ’я”, а насправді дбаючи про реалізацію “проекта Великої Росії”, тобто про відновлення імперії.

Насправді ж жодного порушення канонів з боку Церкви Київського патріархату не було, бо ще в апостольські часи (54 рік н.е.) на Соборі в Єрусалимі **канонічною підставою для створення окремої самостійної Церкви було визнано національний фактор**: кожен окремий народ може мати окрему Церкву з власним ієрархом на чолі (**34-те Апостольське правило**).

Шосте правило I Вселенського Собору (Нікея, 325 рік) **сімнадцяте правило IV Вселенського Собору** (Халкідон, 451 рік) канонічною підставою для незалеження Церкви визначає адміністративно-територіальний фактор: “**Устрій церковних справ**, — каже 17 правило Халкідонського Собору, — повинен відповідати політичним і громадським формам”, а це значить, що кожна окрема держава має право на свою окрему Церкву, а кожна окрема область — на свою єпархію.

У значно пізнішій **Апофегмі** (короткому викладі канонічних правил) **Патріарха Фотія вказано, що “права, які торкаються церковних справ, повинні відповідати політичним і адміністративним перемінам”** — тобто: змінились кордони чи політичний статус країни — змінюються кордони канонічних територій та статус Церкви.

Отже, відділення нашої Церкви від Московського Патріархату і створення в незалежній державі незалежної Церкви обумовлено цілим рядом канонічних підстав, зневажаючи які, Московський Патріархат сам є порушником канонів!

З маніпуляції Московського Патріархату канонами можна було б лише голосно сміятися, якби вони не призводили до розбрату, а іноді й до кровопролиття, як було в Одесі 2 травня 2014 р., а нині на Донбасі.

Так, наприклад, коли розвалилась Російська імперія, Грузія, як, до речі, й Україна, проголосила себе незалежною Державою. Вслід за цим у 1918 році й Грузинська Церква відділяється від Московського Патріархату. Що робить Московський Патріархат? Ясна річ, кидає на Грузинську Церкву анафему за “розкол” та “порушення канонів”.

Горді грузини тим не переймаються, вважаючи, що будь-які рішення Церкви чужої держави їх не стосуються, і спокійно трудяться, розбудовуючи свою Церкву. Порозстрілювати грузинське “самостійницьке” духовенство чи повідправляти його в гулаги, так, як зробила це в Україні з духовенством Української Автокефальної Церкви, Москва не зважилась. Грузинська церква спокійно молилась Богові, хоч і залишалась під московською анафемою.

Коли ж у 1943 році Москві в боротьбі з фашистами була необхідна підтримка інших держав, вона, безбоязна й войовниче атеїстична, раптом починає робити “реверанси” в бік релігії. Одним із таких “реверансів” стало раптове визнання автономії Грузинської Церкви. У документі, виданому Московським Патріархатом, зазначається, що “за церковними правилами... церковні кордони повинні слідувати за державними”. При цьому Московський Патріархат посилається на ті ж правила Вселенських Соборів... які я вам шойно називала (17-те правило IV Вселенського Собору в Халкідоні та інш.).

Виходить, що, анафемуючи Грузинську Церкву у 1918 році, в Московському Патріархаті цих правил не знали? І щоб “вивчити” їх, московським ієрархам за академічною освітою знадобилось аж 35 років?! А нині що? Знову забули? То чом не тримають під рукою таку цінну “грубу” книжку, що називається “Деяння Святих Вселенських Соборів”? Чи не мають такої? То я можу позичити — у мене є! Бо негарно якось — так відверто свою канонічну безграмотність демонструвати та ще й анафемами на право й наліво розкидатися...

До речі, є в цій книжці децю і про анафемі та відлучення від Церкви й заборони в служінні. Але перед тим, як прочитувати це велими цікаве правило, ще раз нагадую, що вихід нашої Церкви з-під Московської юрисдикції обґрунтований не менш як чотирма канонічними підставами і жодних підстав,

які лежали б у релігійній чи канонічноправній площині, ні для анафемування, ні для відлучення від єдності зі світовим православ’ям, ні для заборони в служінні нашого духовенства не було.

“Взискующие градов земних” московські ієрархи зробили це лише для того, щоб тримати український народ у духовному полоні, бо, по-перше, таке завдання поставив Кремль, а по-друге, (хто б міг про таке подумати?!), в Україні **Московський Патріархат має на півтисячі парафій більше, ніж у своїй “високодуховній”, “істинно православної” безмежній Росії!** Якщо порахувати в територіальному співвідношенні, то в Україні **1 парафія Московського Патріархату припадає на кожні 50,5 км³, а в Росії, яка рветься у нас “високодуховний русскій мір”** будувати, **1 парафія — на 1495 км²!** Тут не тільки “анафема!” Тут “каравул!” кричиш... Але ієрархам “каравул” кричати було б значно краще, ніж відлучати від церковного єднання, забороняти в служінні чи анафемувати когось без канонічних на те підстав, бо з цього приводу теж існує досить суворе правило, прийняте у 431 р. в Єфесі на III Вселенському Соборі. Звучить воно так:

“Якщо буде виявлено, що хто-небудь заборонив когось у служінні чи відлучив від Церкви за попередженням (тобто не на канонічних підставах — Г. М.), то повинен бути підданий тому ж покаранню, якому піддав іншого, і обернеться біль його на голову його, як на переступника заповіді Божої і апостольських настанов” (4. III Всел.)

Особисто я дуже не хотіла б, щоб Московська Церква була коли-небудь піддана тій же анафемі, якою анафемувала нашу, і щоб “біль наш упав на голову її”, бо завдала вона нам того болю аж за надто багато. А все ж радила б її ієрархам і рядовим священникам повивчати нарешті всі ті канони, щоб і самим не грішити, і не вводити в гріх свою паству, бо хоч і сказано, що Господь **ДОВГО** терпеливий, та ніде не сказано, що **ВІЧНО** терпеливий...

Думається, що й сказаного цілком досить, щоб зрозуміти, що канони порушує не Київський Патріархат, а саме Московська Церква, яка, всупереч євангельській науці (Матф. 6.24), завжди служила, й сьогодні намагається служити, двом панам: Богові й Кремлівській владі, але, як і завжди, перевагу віддає служінню владі й своєму користюванню. **Бо Богові неправдою не служать!** А всі розмови про “розкольникство” чи “неканонічність”, “відступ від віри христової” — є олжею й облудою.

Але й ще це не все, та й не найголовніше. Всі наведені мною канони мали б істотне значення, якби Українська Церква (Київська Митрополія) була б хоч коли-небудь канонічно підпорядкована Московському Патріархату.

Але так воно не було й не є!

III. Московський Патріархат в Україні не має жодного квадратного сантиметра канонічних територій

...Коли обставини примусили Богдана Хмельницького укласти союз із Московією, Українська Церква відмовилася брати участь у Переяславській раді й присягати цареві, бо політичні союзи держав не означали союзу Церков і не

впливали на їх статус чи підпорядкування.

Українська Церква, хоч і користувалася правом фактичної автономії, але юридично була канонічною частиною Царгородського (Константинопольського) Патріархату й, добре знаючи, “обвиклості Московські”, не тільки не допускала думки про розірвання майже 800-літньої єдності з Константинополем, а й взагалі до Богданового союзу з Московією ставилася негативно.

Після Богданової смерті Московія почала активно знищувати всі ознаки державності в Україні. У 1659 році облудений, заляканий і засмиканий Юрко Хмельниченко змушений був підписати сфальшовані Переяславські статті. Україну заволоділо російське військо й російська адміністрація. Обирати полковників, які традиційно очолювали адміністративні органи на місцях, було заборонено: замість них Москва призначала російських.

Безліч разів порушуючи канони, зокрема, **правило друге Другого Вселенського та правило восьме Третього Вселенських Соборів**, які забороняють будь-які дії будь-якої Церкви на чужій канонічній території, Московські патріархи без згоди Константинополя висвячують в Українських областях єпископів та призначають місцєблосителів Київської Митрополічної кафедри при живому митрополіті, поставленому Константинопольським Патріархом.

Після призначення “місцєблосителем” такого собі Ніженського протопопа Филимоновича, висвяченого Москвою на єпископа Мефодія, Константинопольський патріарх анафемує протопопа-перекинчика. Українське духовенство й козацтво вимагає прибрати анафемованого Филимоновича, який був до того ж московським шпигуном і донощиком в Україні. Оскільки Москві потрібний був саме Фимонович, в Царгород посилається царська грамота з проханням зняти анафему з неканонічно висвяченого протопопа та зі “ширим” каяттям за “**порушення святих канонів, які забороняють будь-кого висвячувати не в своїй області**”. Щоб виправдати свої неканонічні дії, Москва, грубо кажучи, оббріхує Київського Митрополита Діонісія Балабана, нібито він мав намір і вже “переконав козаків з’єднатись з папистами. А що вони, — пояснюють московські владоможці, — вже готові були відпастити, то ми, щоб не загинули вони своїми душами, ... нагледіли цього мужа Мефодія (Филимоновича — Г. М.), що може наставити їх на істину, й наказали рукоположити його, щоб не заплутались вони в сітях диявольських. Ми розсудили, що краще порушити канон, що забороняє рукополагати в чужій області, але спасти многи душі. Якби ми не поспішили, а послали наперед спитати вас, то дуже легко вони могли б відпастити” (Митрополит Макарій “История Русской Церкви”, т. XII, с. 572-574).

Процитована царська грамота датується **1663-м роком**. Виявляється, вже й тоді Московська Церква піклувалася виключно про “чистоту православ’я” та про українські душі, щоб вони католиками не поставали. Точнісінько так і тепер: Патріарх Кирило та іже з ним “русскій мір” праг-

нуть учинити в Україні виключно “для сохраненія” нашої духовності, щоб не загубили ми свої душі, втративши московську “чистоту православ’я”, а архимандрит Успенського монастиря в Одесі у мракобісній брошурі “Служители грядущого антихриста в Украине”, виданій і розповсюдженій по області з благословення Митрополита Агафангела, пише, що Патріарх Київський “желает уничтожить православие в Украине”, а після створення Української Помісної Церкви “гонения на православную Церковь усилятся и следующим требованием будет подчинение ее Риму”.

Але царська грамота, писану в 1663 році, коли Москва ще сподівалась, що Київську Церкву можна буде якось виманити у Константинопольського Патріарха, я цитувала не для того, щоб показати, так би мовити, “спадкоємність риторики”. Вражає вміння, даруйте, брехати, не червоніючи, не соромлячись власної голої неправди, яке, мабуть, також передається спадково.

Царська “покаянна” грамота, в якій кілька разів визнано, що Київська митрополія — це “чужа область”, до якої Московський Патріархат не має жодного права, цікава тим, що у 1685 році Москва, яка вже отримала офіційну рішучу відмову Константинопольського Патріарха Якова щодо передачі Української Церкви Московському Патріархату, “ничтоже сумняшеся”, проводить у цій чужій області елекційний Собор, на якому, порушуючи канони, обирає для чужої Церкви свого Митрополита, і вже навіть не думає виправдуватися перед Константинополем, а, з притаганими їй безсоромністю й нахабством, заявляє, що Україна — це її канонічна область, яка “изначала принятия православной веры” нібито належала Московському Патріархату.

А щоб читач зрозумів, чому я так “нешанобливо” висловила про нахабство й безсоромність, мушу звернутись до історії.

Русь була охрещена у 998 році. Тоді ж була заснована й Київська Митрополія. Ні про Росію, ні про Москву в ті часи ще й ні слуху, ні духу не було. На території теперішньої центральної Росії в той час живуть угро-фінські племена: меря, мордва, весь, чудь та інші, які ще не знають антропоморфних (людноподібних) богів, а поклоняються священним каменям і, ясна річ, не мають державності. Перше державне утворення — Суздальське князівство — буде засноване лише Юрієм Довгоруком, який офіційно числиться “основателем Российской государственности”, і який у ці угро-фінські землі прийшов десь у 1135 році, тобто за 147 років після хрещення Русі. Саме з ним пов’язана й перша згадка про Москву, але не як про населений пункт, а скоріше як про річку, бо історія твердить, що у 1147 році десь у хашах на берегах Москви-ріки надібав той князь Юрій перевалочний пункт товарів купця Кучки, убив його, а свого сина Андрія (в Синописі він записаний під іменем Китай) оженив на Куччиній дочці Улиті. Саме з цією okazji й пов’язана перша згадка про Москву, бо запрошуючи Чернігівського князя Святослава на це весілля, він нібито передав через гінця: “Прийди до мене, брате, на Москов”. Невдовзі на цьому місці виникне сільце, яке й через багато років буде в літописах згадуватись як Кучково.

Та й будівництво самої Москви російські історики відносять до 1156 року, приписуючи його то-

му ж Юрію Довгоруку. Московське князівство буде утворене ординським ханом Менглі-Теміром для сина Олександра Невського Данила аж у 1272 році, тобто через 284 роки після хрещення Русі. У цьому ж році, як твердить російський дослідник історії російських храмів О. Ратшин, юний Данило “построил среди бора... первую деревяню церковь Спаса-Преображения” (мова йде про відому церкву Спаса-на-Бору в Кремлі). “В то время, — додає дослідник, — место оно еще было покрыто бором и густым лесом”.

Якщо навіть уявити, що Патріархат, якому нібито підлягала Українська Церква, міг утворитись в місті, де “среди бора и густого леса” стоїть єдина дерев’яна церква, то й тоді це буде не “изначала принятия православия”, а майже через три століття після того, як православ’я утвердилося в Русі.

У Московії, до речі, воно ще й у XVII столітті не було сталим, хоч Москва вже встигла оголосити себе “Третім Римом”. Там і в XVII столітті язичники (і то не надто й далеко від Москви!) любісенно вбивали місіонерів, що пробували їх “во святое крещение приводити”. Не вірите? То проїдьтесь федеральним шосе Москва-Рязань, де на околиці м. Ямбірна стоїть пам’ятник з надписом “Место сие освящено кровью священномученика Мисаила, пролитой 1 (14) 04.1656 года при просвещении верой Христовой земель Рязанской и Мордовской” — це десь кілометрів 200 від Москви... Кілками його, бідного, ті язичники забили...

Високодостойному Митрополиту Агафангелу, який вперто твердить про “тысячелетнее крещение” Московії, цей пам’ятник має бути добре відомим, бо він сам родом із отих колишніх “мордовських земель”, але він прихожанам про це не розповідає, як не розповідає і про священномучеників-ченців Києво-Печерської лаври, забитих камінням в кінці XI — першій половині XII ст. при спробі християнізувати землі майбутньої Росії, які нібито були охрещені ще в X столітті Володимиром Великим. Він, як і підлеглі йому ієреї, говорять про “тысячелетнее крещение единой Руси”, приторочуючи до неї й тодішні угро-фінські землі разом з Московією, також заселеною угро-фінами, хоч навіть у монографії, виданій у 2007 році Російською Академією Наук, на основі історичних джерел, стверджується, що ні в X ст., ні в XIII ст. ніхто цей угро-фінський край (Залісся, як звали його в Русі) Руссю не вважав.

“Русью именовалась, — чорним по білому написано в монографії, — территория среднего Поднепровья, а позднее — православные земли, входившие в состав Речи Посполитой (“Западные окраины Российской империи”, — М., 2007). На Московію, ж чи й на саму Москву, в часи хрещення Русі ще й не сялося. А хрестити не тільки не народжене, але ще й не зачатє “немовля”, мабуть, неможливо... Отже, ні “изначала принятия православ’я”, ні значно пізніше Московська Церква нікого не могла підпорядковувати, бо її не було. Існувала Київська Церква, якій були підпорядковані єпархії, створені в Суздальському, Тверському, Московському та інших князівствах землі Заліської. Бо коли десь наприкінці XI століття Києво-Печерські ченці почали християнізувати ці, як звали їх у Русі, Заліські землі, то новоохрещені парафії, та пізні-

ші єпархії, ясна річ, підпорядковувалися Київській митрополії, яка, як ми пам’ятаємо, юридично була підпорядкована Константинопольському Патріархату.

Проте, у 1448 році зміцніла й добряче збагатіла “під ігом” Московія (див. Н. М. Карамзін “История государства Российского”, т. V, гл.4) самочинно відділяється від Київської митрополії й проголошує створення власної Московської Церкви, яку Константинопольська Патріархія не визнала. “Неканонічною”, “розкольніською”, “самосвятською” Московська Церква залишалась майже півтора століття (141 рік), аж доки ув’язнений Борисом Годуновим у Чудовому монастирі Константинопольський Патріарх Ієремія II підписав у 1589 році грамоту про надання цій Церкві (яка до тих пір не мала навіть канонічної митрополії)... Патріаршої гідності! (про що “детективну” історію можна прочитати в книжечці Г. Могильницької “Літос або камінь із праці правди на розбиття митрополичого блудословія” — Бровари: Українська ідея”, 2004 — с. 20-21).

Тодішній “неканонічний” митрополит Іов від 1589 року став називатись “канонічним” патріархом Московським. В юрисдикцію цього новоствореного патріархату увійшли, ясна річ, тільки ті єпархії, що знаходились на території підвладній князям Московії. Жодна, навіть найменшенька православна парафія, що знаходилась в Україні, Білорусі, Литві чи Польщі, до Московського Патріархату не приєднувались і залишалися в юрисдикції Київської митрополії, що, як ми пам’ятаємо, офіційно підлягала Патріархії Константинопольській.

Отже, відлік історії Московської (чи, як тепер слід казати, Російської) Церкви як канонічноправного адміністративно-церковного утворення, слід би починати з 1589 року. Московія завжди починала цей відлік із 1448 року — з часу самочинного проголошення її створення, і в 1948 році дуже помпезно відсвяткувала перед усім світом свій 500-літній ювілей.

Як сталося, що до 1988 року вона встигла “постаріти” не на 40 років, а на цілих 540, щоб разом із Києвом відзначити “свій” тисячолітній ювілей — це таємниця “Московської арифметики”: 500 + 40 = 1000! (?)

Але це інше, хоч також надзвичайно цікаве питання і яскравий приклад “правдомовства помосковському”.

А зараз ще один детективний сюжет, яких в історії Московської Церкви багато. Жаль тільки, що не маю змоги викласти його в усіх подробицях.

Отож, коли після смерті Хмельницького Московська влада вирішила поглинути знесилу у Визвольній війні Україну, на завалі їй стала Українська Церква, яка на основі канонічного права ніяк не хотіла розривати єдності з Константинополем і йти в Московську неволю та служити імперським інтересам. Як дуже дохідливо й відверто пояснює історик Російської Церкви М.В.Толстой, Москва добре розуміла, що “само собою, совершенное Богданом, оставалось непрочним без единства церковного, которое только одно могло неразрывно связать русский Юг и великороссийский Север в единую обширную Россию”, бо, як повчав тодішній Глава Посольського приказу Ордин-Нашкін “Основной политической подчинения есть подчинение духовное”. Цю наста-

нову Росія твердо пам’ятає й донині, тому й намагається будувати на Україні “руссіє міри” та, вибачте, махлює канонами, бо, як тоді, так і тепер, імперські інтереси стоять для неї вище всіх канонів, і навіть Заповідей Божих.

Після смерті Константинопольського Патріарха Якова, який кілька разів категорично відмовився передати Українську Церкву Московському Патріархату, Москва йде на відчайдушний з точки зору Заповідей, але звичний для неї крок: до шойно затвердженого турецькою владою Патріарха Діонісія IV посилається делегація з чималим хабарем (“три сорока собелей і 200 московських червонцев”), за який він має зректись Київської митрополії.

“Святитель”, радо прийнявши хабар, видав грамоту про передачу підлеглі йому Київській Митрополії в управління (підкреслюю: не в підпорядкування, а лише в управління) Московському Патріархату. Це сталося у 1686 році. А за рік, у 1687 році збирається Собор Східних Патріархів, який скасовує цю “бізнесову оборудку” як “акт симонії” (це в них так покультурному хабарництво називалося...), а самого Патріарха-хабарника “вивергає” з Патріаршого престолу.

Все! Після цього неканонічного “акту симонії” ніхто й ніколи не передавав Українську Церкву Московському Патріархату на канонічних засадах.

То скажіть на Милість Божу, чи можна порушити канон, роз’єднавши те, що ніколи канонічно не поєднувалось?!

Саме тому Вселенська Патріархія неодноразово заявляла, що канонічні території Московського Патріархату визнаються нею лише в межах 1589 року — часу, коли ні в Україну, ні в Білорусь, ні в Литву, ні в Польщу шойно створений Московський Патріархат і ногою не ступав.

А це значить, що Московський Патріархат в Україні не має жодного квадратного сантиметра канонічних територій!

Все, що він тут посідає, взяте силою імперської влади, яка залила Україну кров’ю борців за незалежну державу та незалежну Церкву, засіяла мільйонами трупів у часи голодомору, втрабувала кістками українських політ’в’язнів безмежні простори Сибіру, Колими, береги Білого й Охотського морів, а нині тримається облудою, якій український громадянин, вихований на імперських “історичних” міфах, а не на правдивій історії, так легко піддається.

А тепер, щоб “не політизувати” проблему, а залишатися в площині канонічного права, сотні разів потоптаного Московськими ієрархіями саме з політичних міркувань, — ще один канон, прийнятий Третім Вселенським Собором в Ефесі ніби спеціально для Московського Патріархату, хоч у 431 році, коли відбувався Собор, ще ні Патріархатів, ні митрополій не було, а на означення Церкви, як окремої самоврядної адміністративно-церковної одиниці вживався термін єпархія.

Отже, читаємо: “Дотримуватись скрізь по єпархіях, щоб ніхто із Богом улюблених єпископів не поширював своєї влади на іншу єпархію, яка ніколи не належала ні йому, ні його попередникам. Якщо хтось простягнув свою владу і силою підпорядкував якусь єпархію собі — хай віддасть, щоб не порушувати правил святих отців. Святий і Вселенський Собор хоче, щоб

кожна єпархія зберігала в чистоті й без обмежень права, що належать їй споконвіку, згідно зі здавна встановленим звичаєм”.

Це — канон! Восьме правило Третього Вселенського Собору, яке Московським Патріархатом (“охоронителем істинного православ’я”) нахабно й безбожно зневажається, як і ряд інших канонів, не вигідних для геополітики Росії.

Бо коли вже сталося так, що десь у XVII ст. оті “Богом улюблені” московські володарі, світські й церковні, “поширили свою владу на чужу Церкву й силою підпорядкували її собі”, — то що вони мають зробити, відповідно до канонів, аби “не порушувати правил святих отців”?

Правильно! Мають віддати чуже, взяте силою, а не вводити в гріх свою паству, закликаючи її до протистояння, до непокори владі (і світській, і духовній), до битви за чуже, привласнене силою, що за людськими і Божими законами має бути віддане з покайням і проханнями про прощення.

...Я нікого не закликаю відходити від Московського Патріархату й переходити під Київський, більш ніж тисячолітній омофор — то справа кожної особи. Я просто хочу, щоб усі знали правду, яку більше трьох століть від нас приховували, та ще й зараз приховують. І коли московські “агафангели”, “лонгіни”, “онуфрії”, чи “митрофани” знову будуть “дуже канонічно” закликати українських громадян “не подчиняться никаким рішенням Константинопольського Патріарха і битись за кожну святыню, за кожний храм”, щоб всі знали, що битись їх кличуть не за духовні цінності, не за “святоє истинное православие” і не за спасіння їхніх душ чи за земне благополуччя, а за геополітичні інтереси чужої держави-агресора, яка руйнує створене нашими і їхніми батьками й дідами, убиває наших і їхніх дітей, братів і сестер.

Святе й істинне православ’я не бреше! Не лицемірить! Не блудословить! Не нацьковує одних громадян Держави на інших! Не створює “Православних армій” та не освячує зброю для вбивства православного народу! Не зазіхає на чуже! Не переступає клятв, тим паче — даних на міжнародному рівні, перед усім світом! Не стягає багатств земних, безмитно торгуючи горілкою і пюцюном, як Московський Патріарх!

...Я не знаю, чи торкнеться це мое слово хоч однієї облудою задуреної душі...

Не знаю, чи видасть Святий Варфоломій Українській Церкві Томос про помісність під Київським омофором. Якщо убоїться московської підступності більше, ніж гніву Божого, то може й не видати.

Але я твердо знаю, що все одно настане час, коли прозоріння торкнеться усіх одурених душ і збудеться Слово Боже, сказане не через пророка: “За те, що пастирі Мої пасли самих себе, а про вівці Мої не дбали, покараю пастирів Моїх... і вирву овець Моїх із щелеп їх і не будуть харчем для них, а будуть безпечні на землі, й узнають, що Я — Господь, коли розірву скрепи ярма і звільню їх від рук гнобителів їх. І не будуть більше гинути з голоду на своїй землі й терпіти сором поміж народами, і узнають, що Я — Господь Бог — із ними” (Єз. 34. 9-10, 27, 29)

Так буде! Бо слова пророків завжди збуваються! Саме заради цього я живу, працюю й публікую ці матеріали. Спаси нас, Господи!

Василь ГОРВАТ
м. Ужгород

Душа і пісня Карпат Книжка «Ой віночку з барвіночку» від Юлії Драгун

Поетеса, прозаїк, драматург, організатор численних літературно-мистецьких акцій Юлія Драгун видала свою 15 книжку «Ой віночку з барвіночку» (Звичаї та обряди, коломийки Карпат) в ужгородському видавництві «Патент».

науковців дозволила упорядкувати видання згідно з сучасними вимогами фольклористики.

В чому унікальність цього фольклорного збірника? Треба нагадати, що за всі роки й століття записи від сільських казкарів, коломийкарів та інших виконавців вели науковці, професійні письменники, тобто «сторонні» люди. А цю книгу підготувала людина, яка є одночасно записувачем і виконавцем фольклорних текстів. Юлія Драгун з дитинства жила в тому мовному і мистецькому середовищі, яке відтворила для читачів. Вона з юних літ прислухалася до народних коломийок, вбирала весільні, Різдвяні та інші святкові традиції, всі обряди і пісні були її природним середовищем як і рідна мова. Саме тому збірка відзначається надзвичайною цілісністю. Стиль, дух, емоційно-естетичне тло цілісні від першої до останньої сторінки. Коментарі оповідачки за стилем настільки близькі до самих коломийок, пісень та оповідок,

що не відчуваєш найтоншої межі між мовою автора і мовою описаних персонажів. І це при тому, що новоселицька говірка природно вписується в літературну мову.

“Я хочу зібрати всі цілющі перли давніх традицій, щоб вони не загубилися в минулому, а збереглися в одному пучечку найкращих квітів і розквітали в наших серцях незабутньою красою, щоб не були зневажені й забуті”, — пише Юлія Драгун, прагнучи не просто зафіксувати зразки творчості, а з любов’ю скласти в єдиному красивому букеті. Бо складаючи букет, кожна людина прагне гармонійного поєднання. І це теж непросто, адже оповідаччю в цій книжці є чимало односельців.

**Новоселиця співає,
свальбує, токмиться**

Юлії Драгун вдалося зафіксувати той зріз народних звичаїв та творчості, який активно використовувався ще 50 і більше років тому. Зафіксовано безцінну

комунікативну базу, з якої черпалися принципи співжиття та соціальних стосунків. Основним первинним середовищем, де виростала органічна схильність до фольклору і його культивування на всіх поколінних рівнях, була сім’я. Тому більшу частину збірника присвячено важливому життєвому циклу, створенню сім’ї — від молодіжних забав, знайомств та залицянь до сватання й весільного дійства. І сам цикл і фольклорний збірник починається з опису вечорниць — важливої події в селі, звичаю, який відображає не лише молодіжні забави, але й традиційну сіль-

ську систему поваги й уваги до близьких. Місцем для вечорниць зазвичай обирали оселі самотніх літніх людей, і це скрашувало їх вечори, а крім того, кожен щось приносив у цю хату, чимось допомагав. На вечорницях стійкі традиційні ритуали давали можливість молоді започаткувати стосунки одне з одним. Наступний сюжет — весільний обряд. Цей ритуал є продовженням обряду вечорниць, де знайомилися майбутні наречені. Конкретні імена персонажів, конкретні обставини, діалоги з приводу чи то погоди, чи то сільських чуток, чи актуальних подій, викладені в описі весільних традицій, надають розповіді ознак справжньої художньої оповіді. Це традиційний весільний сюжет, каркас, на який нанизуються приповідки, народні оповідки, коломийки, ритуальні діалоги між учасниками подій та інші зразки фольклорної творчості. Автор пам’ятає вирішальну мету своєї книжки — відтворити народні звичаї карпатського краю й рідного села. Привертає увагу делікатність автора у ставленні до народних традицій попри неминучу власну присутність як оповідача. На першому плані — народна мова, народний стиль діалогів. Із цього стилю автор Юлія Драгун намагається не виходити, пишучи власні коментарі та описи.

Віктор ПАЛИНСЬКИЙ
м. Львів

...Історії не до кави (проте...)

1. Споглядальник?

Богдан Мельничук; є у його сюжетах і фабулах, безхитрисних, подекуди навіть спрощених, а часом, видається, незавершених (можливо, — зумисне!), і певна авторська відстороненість; так наче оті його історії-оповідки, направду, повідіає хтось із самих персонажів: по-життєвому скупувато та без прикрашувальних кучерявостей. Тож не дивуюся підзаголовку — “Історії теплуваті, холоднуваті та... не до кави”. Та й сама книжка заголовно, ніби стверджує мої слова: “Без прикрашування”, Тернопіль, “Терно-граф”, 2017р., 231 с.

Вартісною одразу видалася для мене ота авторська шляхетна відстороненість-присутність. Думаю, — це таки результат окремішнього письменницького пошуку. І вочевидь вдалого. Пересічний читальник отримує майже унікальну можливість відчути себе не просто таким собі безхитрисним споглядальником, філософом-простаком, а, передусім, учасником тої чи тої події, зворушливої бесіди про життя. І так — кадр за кадром. Власне, бачу, як очі дії й насправді просяються до розкадровки, наче для фіксації на кіноплівці. Й у кожній є своя, бодай невеличка, драматургія. Цікаво — з будь-якої можна зробити кіноновелу. А чому б і ні?... А найцінніше, що це потрапить втілити і сам читач, умовно.

2. Складні очі часу

...Один із найбільш загадкових світових письменників, аргентинець Хорхе Луїс Борхес, зауважив: “Ми зіткані з речовини часу. Час — ріка, яка відносить мене, та ця ріка — я сам; тигр,

який пожирає мене, але цей тигр — я сам; вогонь, який мене спопеляє, та цей вогонь — знову я”. Час небезпечний і парадоксальний (у нього незворушно скляні очі). Як і ми самі. Я тут — не про глобальне, а про земне, звичне; навіть найменше та найбанальніше... Впоратися б.

У Мельничукових оповідках звичайні люди живуть буденним життям. Найчастіше — розмірним, послідовним. Здавалося б, які парадокси?! А — ні! Одночасно виникають умови для доведення істинності чи хибності в поведінці героїв; думки персонажів, трапляється, різко розходяться з усталеними поглядами, суперечать здоровому глуздові, хоч, за певних обставин, можуть і не бути помилковими. Іншими. Лише.

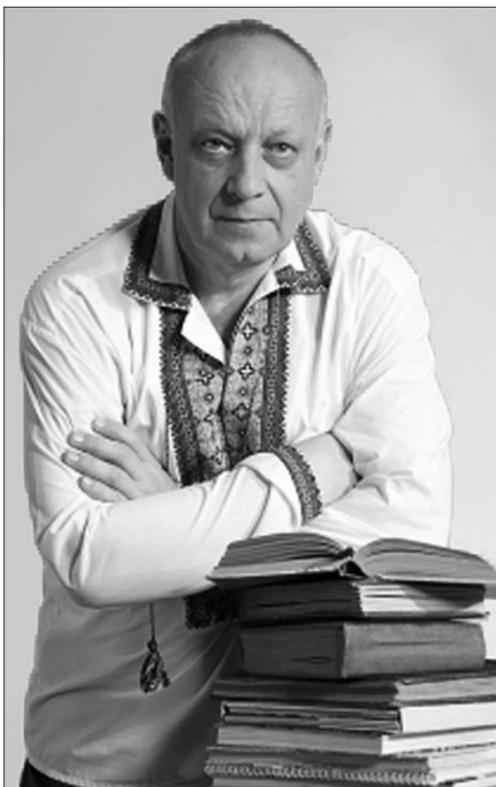
Сім’янин і насправдішня опора родини Орест буквально за лічені хвилини приймає рішення і йде воювати за Україну. Як вирізав усе попереднє! Хоч ще вчора й не думав про це (“Скеля”).

Інвалід Гриць уперше в житті підняв руку на дружину, коли та про Майдан, який скалічив його, не те бовкнула. “Сльози покотилися від того..., що не зміг наздогнати і попросити у неї пробачення”. (“Чоловічі слези”).

Катерина у своїй нетямності такого наробила, що ні відомити, ні на прощі відбутися... (“Наворожила”). Двох найближчих людей зі світу звела. “Катерина стояла німо, бо якщо по-правді, то люби-

ла обох — і Петра, і Регіну. Тільки дивною та любов була”.

...Герої в особистому “малому” (втім, чи може трагічне бути малим?) зовсім не відірвані від “великого” у своєму часі: коли зранку до вечора відбувається стільки подій, що їх неможливо осмислити; коли “найпрестижнішими діяннями” є політичні змаги; і президенти на броньованих величезних авто, супроводжувані нескінченними ескортами, прокладають дорогу до “правди”. Ти ба, як закручено Мельничуком: від історій селянських драм, трагедій та негараздів — до вивихів історії Світу...

Так і бачу, як звичайний опастий горнець борщу переважнює, вибулькуючи, цілі континенти. Напевно, що так. Час — ріка... Складні очі часу... Часу нашого.

3. Дивитися і бачити

Він (письменник) побачив, а чи, можливо, почув від когось; або, зненацька, уява неприборкана так правдоподібно змалювала. А саме: “Людоньки!”... Мовчки, скрутно... покотилися слези. Було чого: землю біля кожного вулика встеляли трупики тисячі бджіл”. Відчай. Втрачено за якусь мить мед, людяність, віру в добро... І усе через директора агрофірми, який добре усвідомлюючи наслідки, обробив поля хімікатами. Які там бджоли?! Власні надприбутки! Оце аргумент! Трагедія для сім’ї бджоляра. І майже непомітна, навіть неподія, у злodianнях нувориша-всенаплювача.

Невеличка оповідка. Однак — і не шкід. Є тут намітки чогось більшого, можливо, навіть романного?!. Психологічні зачіпки для змалювання характерів героїв, біографій. Авторські переживання і прихильності. Болюча і боляща “річ”. Картина. “Політ у нікуди”.

...Автор таки побачив. І ми... Сподіваюсь.

4. Навпростець

Персонажі Мельничука навряд чи підпадають під звичні типи, що їх вирізняють літературні аналітики, як людей “зайвих”, “маленьких”, “чудернаць-

ких”, “новітніх”, “інших”... Це, радше, люди “звичайні”. Їхня шоденна тяглість (тут я — без заповідливо-приголомшливих дефініцій) — це життя заради життя. Навпростець. Причому кожен “знаходить” собі певні свої, непретензійні форми втілення. Подеколи — аж до гіркоти та болю. Хтось долає труднощі матеріального світу, стикаючись із брудом та пройдистством, як ось молода жінка Рая (“Рая, Руді й три тисячі доларів”) та не втрачає надії. Комуś у важку хвилину усмінулася доля, як Орисі (“Тасмичі Орисі та лісу”). А для когось несподівано знайшлася зустріч: можливо, чи не єдина така в житті (“Дош змиває не всі сліди”)...

Мельничукові герої не горляють, не йдуть шодня на прою, не вирішують геополітичні проблеми (і ще багато “не” можна було б вжити щодо них). Вони “звичайні”, й життя їхнє не героїчне балада. Але вони довкола нас (Софрон, Орися, Катерина, Злата, Спиридон, Ліна, Юрко, Зоя, Лук’ян...); ми прихильні до них і, навіть, у якійсь мірі, залежимо від них: ми усі пов’язані цією нез’ясовною планетою тривог і гінким трибом життя на ній. Тож, читаючи “історії”, стаємо ще ближчими. Напевне.

5. Освоєння миті

Дуже короткий текст: “Дош і квітка” (одна сторінка книжкового листа близького до формату А-5). Однак, аж ніяк не назву цей твір безтурботним шкідом. Тут і фабула (хоч і максимально стисла), і діалоги, й енергетично заряджений метафоричний спалах. І майстерний, майже візуальний, імпресіонізм настрою. Письменник не гамселив себе в груди й ні в чому читальника не переконув. Він лише стверджує через Назарка та Галинку: “Буду завжди”. Так непросто написалося... Прорі-

Ще одна цікава частина збірника — відтворення базарних діалогів, відтворення особливостей мови, приповідок та примовлянь, коли продавець з покупцем “токмляється”, тобто намагаються виторгувати з найбільшою вигодою для себе. Це теж народне мистецтво. А крім того лексика, діалоги, лексичне багатство, яке свідчить, який потужний резерв можуть дати Карпати для розвитку української мови взагалі. Цикл Різдваєних колядок і дійств — ще одна сторона фольклорної інтерпретації одвічних християнських сюжетів. Вертепні дійства з беглематами, нагадують вистави ще з сімнадцятого століття і засвідчують єдність традицій на території нинішньої України.

І, нарешті, про коломийки та пісні. Цей вид творчості відображає точність народної пісенної фрази і водночас естетичний світогляд та реалії життя. Пронизлива образність, тонка спостережливість знаходять відгук з боку слухача. Ось кілька зразків, які свідчать про яскравий талант народних коломийкарів: “Мальовані оболочки, мальовані замки, Самі ми ся влопиряють, коли йду до Лянки”, “Літа мої молоденькі та й літа молоді, Так ми літа марно йдете, як качур по воді”, “Ой ішла машиниця шинами впоперек. Нам ся було полюбити годиком наперед”.

Книга, безперечно, стане нагодою не лише отримати справжню естетичну насолоду від її прочитання, але й джерелом для нових наукових досліджень.

клося. Добре. Часом хочеться чогось такого...

6. Час і текст

Думаю про те, чи “без прикрашування” писалася на одному подиху? Гадаю, ні. Хоч і без прикрашування! Напевне, спершу були окремі записки-зненацьки, сугестивно-метафоричні стани, певні знаково-ключові фрази, що переходили у записниковореченневу матерію. Збиралось-призбирувалось якийсь час, і згодом до цього часу ще додавалося. Бо ж відпустити текст просто так — заввиграшки, для письменника чималий ризик: природний процес книжково-читацького відчуження, зрозуміло, не дозволяє повернутися до створено-написаного; а вдосконалені перевидання — це вже цілком щось інше. Гра часу і тексту — нездоланна та незбагненна (для окремих, колись, міркувань)

...Це, мабуть, дещо все ж з’ясує в розумінні жанрових особливостей оповідок-історій; виразне бажання Богдана Мельничука присутності постійної серед своїх дійових осіб, письменник просто зобов’язаний бути артистичним, роблячи з людини людину.

...Так — не на одному подиху, але — на безперервному письменницькому диханні.

7. P.S.

...Заперечу Богданові. Його “історії” — все ж “до кави”. Проте — не “віденської”, “американської”, “капучино” чи інших подібних. Вони — до кави міцної, подвійної справжньої письменницької, робочої. Така кáva — назавжди. Це — як кров (бач, як сказалося, самому сподобалось).

...І назагал: не прикро, без прикрас. Бо правдиво. Як і у згадуваній книжці.

Дмитро СТЕПОВИК,
доктор богословських наук, професор

Повторне видання цієї книги у Національному видавництві дитячої літератури “Веселка” цілком спростовує тезу, ніби молоді цікавяться нині чим завгодно, тільки не Біблією. Мовляв, чули, що це Божа книга, але ще більше начувався про нібито численні суперечності в ній, консерватизм, несумісність із вимогами й викликами сучасного світу. Минуло лише два роки від першого оприлюднення книги, аж тут попит зростає (і то насамперед серед молодого читача, бо попередній наклад 2014 року швидко розійшовся, а друге видання замовив Державний комітет телебачення і радіомовлення України, що передбачає поширення лише для бібліотек). Обидва видання здійснені на високому рівні (оригінал-макет Михайла Царика), великого формату, у численних живописних та графічних ілюстраціях перевага віддана шедеврам світового, видатним творам давнього українського сакрального (ікона) та сучасного мистецтва. Тобто, як мовиться, це вартісна книжка не лише за змістом, а й з огляду на її художнє оформлення.

Сказати правду, Андрій Топачевський подивувався своєю книгою. Ми ж бо належимо до одного покоління народжених наприкінці 1930-х, обидва закінчили факультет журналістики Київського університету ім. Т.Г. Шевченка; певний час працювали у ЗМІ. Але якщо я мріяв поєднати свій фах з філософією, мистецтвознавством і богослов’ям, то Андрій, за родинною традицією, — з біологією. Адаже його батьки присвятили життя наукам ботанічним (ліхенологія, гідробіологія); брат — відомий палеонтолог. Як сталося, що мій факультетський колега прийшов до бібліїстики? Попередні його праці у жанрі науково-пізнавальної літератури і кіно — сценарії “Ті, що живуть поруч”, “Посміхніться вовку”, книжки “Майстерня Флори”, “Симфонія життя”, “Барви землі” та багато інших написані з позицій еволюціонізму. Але — не атеїзму! У тому-то й справа. Адаже визнання створення Світу Господом не суперечить науковим поглядам на розвиток життя... Нині спостерігаємо цікаве явище: у плінні розвитку наукових знань про матерію взагалі і природу Землі зокрема, вчені дедалі частіше доходять переконання про виникнення відомого нам Світу з волі вищої сили, тобто стають **креаціоністами** (прибічниками ідеї творення). Тому неочікуваності або якогось, за сучасною вченою лексикою, **когнітивного** (пізнавального) дисонансу в наших стосунках з автором нема. Більше того: як на мене, він вчасно замислився над Біблією, цією Книгою книг.

На перше видання “З Божого саду” звернули мою увагу студенти Православної Богословської Академії УПЦ Київського Патріархату, відколи книга потрапила до бібліотеки Академії. Розпитували про автора: православний він, католик чи, може, протестант — бо зі змісту це не випливає, зміст — всхристиянський...

Коли немає дисонансу

Книга Андрія Топачевського “З Божого саду. Рослини і тварини у Святому Письмі”, вперше побачивши світ у 2014 р., одразу привернула увагу широкого кола читачів, зокрема — фахівців з різних галузей знань: учених-біологів, літературознавців, представників духовництва й була відзначена Щорічною премією Президента України “Українська книжка року” (2015). На друге, доповнене видання вже відгукнулися тижневик “Слово Просвіти” (ч. 24 у 2017 рр.), журнал “Образотворче мистецтво” (ч. 2 у 2017 р.). Доктор богословських наук Дмитро Степовик продовжує розмову про цю працю, вважаючи тему біблійних істот невичерпною, а сам задум — гідний подальшого розвитку.

Довелося розповісти своїм вихованцям, майбутнім священикам, життєву і творчу історію автора. Як, не послуховавши родичів, пішов за покликанням до гуманітаристики. Але щось дуже важливе таки лишилося від батькової науки й виявилось з великою силою духовної переконливості в цій чудовій книзі. Та достеменно пояснити, у який спосіб це відбулося, не зміг. Так само, як не можу досі до кінця усвідомити, як це я, випускник того самого факультету журналістики КДУ, за доби Незалежності став професором духовного вишу. Можу тільки сприйняти вірою свідчення евангелістів. “Вітер віє, де хоче, і Його голос ти чуєш, та не відаєш, звідкіля він приходить, і куди він іде. Так буває і з кожним, хто від Духа народжений” (від св. Івана, 3:8), або ж подібне — від св. Луки, 12:12: “Дух бо Святий вас навчить тієї години, що потрібно казати!” Саме ці слова можуть пояснити, чому світські люди, чий світогляд за молодих років мав би формуватися у войовничо-атеїстичному напрямі, не тільки зміцніли у повазі до вірян, до усього Світу Божого, а й пройшли не один світотроляний шабель, щоб відчутти потребу пізнати Одкровення.

Андрій Топачевський, як один із засновників українського природоохоронного руху, торував цей шлях своїми фільмами і книжками від 1970-х років. Але захищати створений Богом світ рослин і тварин, забувши чи не зваживши на самий початок Святого Письма, 1 главу Книги Буття (1:11—25) просто неможливо. Отже, його навернення до Біблії та її істот було неминучим і через власне походження (прадід Яків Петрович — священик, родич Михайла Грушевського, батьки — природознавці), і внаслідок професійного зростання як сценариста й письменника. Що ж нового у 2-му виданні його, без перебільшення, прекрасної книги?

Примхливий нинішній читач бажає нічого не приймати беззастережно, не впускати до власної свідомості неперевіраних фактів. Тим часом його дезорієнтують, маніпулюючи думками, протягом багатьох років обманюють з усіх боків з різною метою: рекламною, ідеологічною, політичною. Йому хочеться, відкинувши інформаційне сміття, долучитися до вічних істин. Але з чого почати? Навіть Біблію можна про-

читати по-різному, особливо — враховуючи існування десятків різних перекладів і тлумачень. Адаже перекладачі Святого Письма сьогодні не мають жодного оригінального рукопису біблійних авторів. До нашого часу дійшли лише пізніші списки з усіма недоліками рукописних текстів. Тому перед автором, який наважиться присвятити себе біблійній тематиці, постає проблема порівняння різночасних перекладів, починаючи від Пересопницької євангелії (1561 р.), а також — питання вибору сучасного перекладу для цитування і трактування Святого Письма. Автор “З Божого саду” обрав переклади І. Огієнка та І. Хоменка, що з’явилися у 1960-х роках на ґрунті нових здобутків порівняльної філології та текстувальних досліджень. До часів української Незалежності вони були у нас не досить відомі, переважно — з політичних причин... Такий підхід до текстів Святого Письма можна вівати беззастережно, сподіваючись на розуміння і підтримку читачів, навіть не дуже обізнаних з українською бібліїстикою.

Що нового у цьому виданні — питання не цілком коректне, бо автор не заспокоєний успіхом і продовжує працювати над вічною темою біблійних істот. Замало вважати його твір лише своєрідним довідником, якщо заглибитися у зміст і сприйняти метафоричну форму викладу думок. Многота біблійних персонажів (а це не тільки рослини і тварини), серед яких праведники Ной і Авраам, старозавітні пророки, святі мученики Маккавеї, нарешті, Свята Родина, апостоли, євангелісти і сам Ісус постають не просто в оточенні різних істот на тлі щедрої природи Святої Землі; переконуємося, що вони щільно пов’язані з основою, опорою чи то підвалиною, про яку Господь подбав раніше, ніж надихнути життям Людину. В новій передмові автор стверджує: “У цьому виданні дещо побільшене коло біблійних рослин і тварин. У ширшому розумінні, такими є Божі сотворіння, врятовані від Всесвітнього потопу праотцем Ноем, хоча не всі вони згадані у Святому Письмі. Це звільнює простір для досліджень світу Природи, відображеного ав-

торами Біблії...” Зауважу, що не згадані у першому, але додані у новелах (підрозділах) другого видання біблійні істоти суттєво доповнили картину довкілля, яке є продовженням Божого саду за наших часів. Тут нема поділу на чільних, пересічних і меншвартих, що відповідає сучасній науковій концепції неповторності, безцінності кожної земної істоти. При цьому слухно використані методи **герменевтики** — науки, завданням якої є відновлення первісних значень реалій, зображених у Біблії, відтворення їх сучасною мовою. Зокрема, це вдалося авторові у випадку з **папірусом**. Порівнявши українські, англійські, польські, російські переклади та наукові коментарі до них, він довів, що скринька, у якій мати Мойсея, майбутнього пророка, сховала його від убивць, була зроблена саме з поширеного на берегах Нілу папірусу, а не з якоїсь тростини, що фігурує в окремих перекладах. Наявність у текстах Святого Письма деяких рослин або тварин не лише переконливо доведена; їхні назви ідентифіковані з новітньою латинською термінологією, що останнім часом зазнавала змін у зв’язку з дослідженнями генетиків.

...Окремо існують біблійні ботаніка і зоологія, відповідні геологія, астрономія, історія, антропологія тощо. Завдання популяризатора непросте, я б сказав, богоугодне: об’єднати дані цих “навколобіблійних” наук у цікавій пізнавальній праці, написаній ніби на одному диханні. Це не т. зв. **конкордизм** (латиною — узгодження), прибічники якого шукають у Святому Письмі підтвердження наукових даних, а в науці — біблійних подій та явищ. Не тлумачити Біблію з позицій науки чи то — навпаки, але знаходити в ній факти й метафоричні образи, зрозумілі нам у світлі сучасних знань, саме це має на думці автор, з жодного боку не обмежуючись догматичними рамками. І успішно досягає мети, уникаючи при цьому вже згаданого пізнавального дисонансу, залишає широкий простір для доброзичливої критики і допитливого вивчення своєї природознавчої і людинолюбної праці.

Микола СЕМЕНЮК: Полишивши цей день за собою...

Виднокіл

Кожною грудкою земля заглядає в обличчя — і не знаєш, що чекати від неї

В її погляді — день промайне чи роки, невідоме стає відомим, а відоме — ще більш загадковим

Риби в ній, полишивши води, плывуть, птахи, полишивши повітря, летять...

Не спинитись у ній і нам — бо дорога далека...

Нас чекають і риба, і птах, й водяна черепаха, бо без нас їм цей світ не здолати

Не сказати їм “ні!”, бо мова наша лише дещиця, тільки початок чогось, що себе ще не вимовило...

Все, що буде, — вже в нас відбулось, ми йдемо, переповнені хвиль і стогону вітру, невиситимі дерева гілками пронизують нас і воляють корінням

Спам’яни, де було твоє сонце — поруч тебе чи десь вдалині, й переказувати слів не треба, вони мовчки пішли, полишивши пісок піском, траву травую, а дерева деревами

Перебудьмо лиш мить якусь, аби стати ближче до них, аби небо в нас відбулось і вершиною, і падінням, аби знали — той час іде, що початки відмінити — то ж ніхто не чекає на себе, полишивши цей день за собою

Вечір

У попелі дня сонце скупалося...
Я не знаю, де я — бо день відпалав,
а ночі немає ще

Ці безсонні ліси, сухі без дощів стоять — чомусь звуться деревами

Що скажу — забалакаю з ким — все велике в великім звершилося: день пішов — з чим zostалися ми

Ніхто не буде ці стіни — вони самі виростають просто з повітря

Ходиш, ходиш — і раптом на стіну натрапляєш, вона ось тут, вона поруч, намацуєш її, з нею подумки розмовляєш...

А вона не пускає далі іти, рухатися, куди захочеш
Я гадав — це жарт, а воно ні — все надто серйозно

Не обійтися тобі без мене — вона сказала, тут між берегом і водою ти лишишися хочеш, ти тут щастя знайшов, хочеш жити як мушля, як очерет...

Та коли вертали додому, я їй відповів: не поспішай, бо там, куди йдемо — ми вже були, а в гостях у мушлі, очерету — вперше

Свої сліди залишити отут не кожен ладен у піску мокрім, де розкошує коріння очерету, де мушля свій дім за всесвіт має

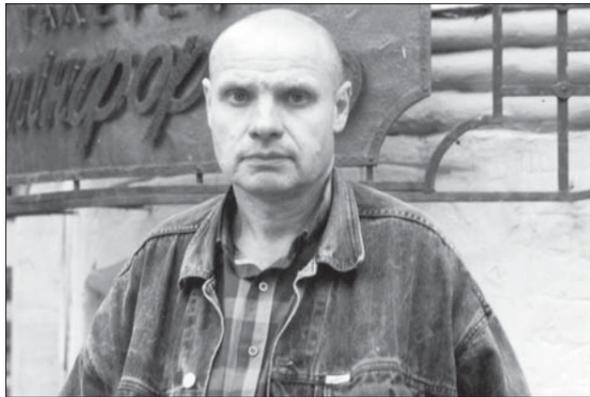
Це збентежило її, вона обдивилася навколо, але нічого для себе цікавого не знайшла

Я повторив — пожди-но, куди поспішаємо — ми вже були, а тут, може, вперше

Хата

1.
І приглядалася до мене мовчквата хата, з криницею при боці, з ганком, де бджоли свого роя тепер доглядають, не спинилася на пагорбі, а пішла до річки з рибалками привітатися, солов’я у верболозі послухати

В її очах зостався я малим: сидів на лаві й малював невміло криницю, хвіртку, двір, сусідів та батьків своїх і діда, й бабу, та час тільки мамин портрет залишив, зеленавий, писаний фарбами олійними

Стара вона, ще прадідом ліплена із дзвону дубів та сосон, не стоїть їй самотній — то туди, то сюди походить

Так вдови походжають, несучи у собі стогін дітей ненароджених

Високо над нею здійнялася ялина, дід Іван хлопцем її посадив, та старезний дуб при городі, що не раз на собі громи утримував, залишенець від лісу колишнього

Ялина інколи до лісу ходить — братів, сестер своїх провідати (тут за городом), сумно їй при криниці самій стояти, за вік стільки смертей набачилася на Грузовім кутку, що вже геть знелюднів — дід Іван, баба Ганна, батько, мати, баба Шелепиха, баба Юрчиха, дід Мартин, тітки — Надія та Одарка, дядьки — Антон та Оверко, баба Ласавета та два дядьки Володимирі, дід Ригор та баба Людька...

Дерева вітрами розмовляють...

Колись перешіптувалася зі своєю ровесницею — яблунею-саблучкою

Дев’яностолітня баба Шелепиха згадувала: як була дівкою, то в дуплі яблуні тієї ховалася від батьків, бо не хотіли, аби за Хведора виходила, та й ялина промовчувала, не виказувала

Вже Шелепихи немає років з двадцять, а яблуня ще стояла — та настала і її найщасливіша осінь — уся яблукми заряснена

День узявся сонячний, вересневий — сусіди саме картоплі копали, та відчахнулася верхня гілка, а тоді нижні, і впала яблуня, мов підкошена — сусіди копати картоплі перестали, стара Юрчиха в різок хустки сплакнула — а навесні Чорнобиль ударив

2.
Земля із себе викидає землю...
Дерева, трави, квіти й лелека, що ступає довгоного — це теж вона

Не замерзає в душі нічого, а оживає стрічками й прощанням, той час настав, коли в чужих обличчях — прочитаєш своє

А рід наш змалюється, вичахає, й не знаємо чим порожнечу затулити, переселенців скоро на півсвіту буде, і що...

Утримують нас біля хати — худоба, дерева і навіть бур’ян — на Поліссі зіллячком зветься

Там, де хата стоїть — там і кропива росте, а цвіте вона як: кожне жало її на початку — то квіточка ніжна, розтули долоні, торкнись, та вже по цвітінні — зась її зачіпати

Коли рід вичахає, то як бути їм — яблуні, квітці чи бур’янині

Хоч темінь — то світло теж, але у себе спрямоване, ось і не бачимо, не впізнаємо облич

3.
Не встигаю бігати до магазину, бо завітав Малюк, а ще двоє письменників телефонували...

Тут бур’ян в горді по шию, а Медвідь заходився штахетини і хвіртку лагодити, а Райчина коза окотилася, трійню привела, то я геть забігався — замість сина — ковдру їй підстеляв, а що то за дід шматяний двором походить а в на все філософськи споглядає, мудрий, є такий...

Згодом узявся сімейну реліквію полагодити — годинника, подарованого дідові Данилу (брату моєї баби Ганни) з написом: “Даниилу Стельмашуку от Их Императорского Величества Николай Второй — за ратный подвиг”

Кавалерист Першої світової, так і прожив калікою без лівої ноги і правої руки, а коли діда не стало — зник і годинник

Але що є час — той чи той, який правдивіший, чи за годинником, чи за шепотом ялинових гілок

Ця ялина давно лякає сусідів, чи бува не впаде на чийсь із хат, і криниця на неї острашливо визирує єдиним водяним оком, але що чекає нас, коли час погрожує зупинитися...

І в найспекотніше літо тінь ялини, аж чорна

А молода вдовиця напітпитку, з сигаретою в зубах, беручи воду, вередує — хлопці, ви ж письменники, ліс рятувати треба, а то скільки мені встелятися перед лісорубами, аби порятувати хоч би ще одну сосну, серед ночі у вікна дерлася, приплакуючи, вчинить, Україна гине — мовчати, вдаючи, що вже сплять, а може й справді...

Втомилися вже і дерева, і люди...

Рій

Рій, що раптово упав з небес, наче смерч прошумів над нами, ледь не вціливши в наше кохання...

Тобі ж не до рою було в ту мить, ти тремтіла уся і від щастя співала, і слова призабути польські із хаш викликала, що лишилися в тобі від бабунь, від суцвіть первоцвіту

Чергувалися світло і темінь в твоїх очах, а бджоли гули, рій на кущі оселився, було літо і сонце, трава зелена, густа, а над нами столітні дуби та сосни

Ти у рій той руками вчепитись воліла, я збоявсь, ти ж нічого вже не боялась, бо всім світом в ту мить володіла

І коли ми щасливі, знесилені вкрай, горілиць на землі спочивали, ти угледіла бджіл й дременула щосил, я — услід за тобою, сосни мовчки й дуби сміялися в кулачки, ми ж тікали від меду, спантелечені вкрай, безпеки межі подолавши

Рій той вкоськав сусіда-бджоляр і в решеті додому dopravив, за відвагу нам тронку весняного дав, ти сказала: смачним він був, я ж такого іще не куштувала

Річка Уж. Коростень

Коріння верби столітньої вузлувате, наче весь світ на собі зав’язати хоче

Дорогою цією пройти нелегко, вляглася стара, та й встати не може

А на тому березі хтось-таки сидить, причаївся на карася чи шуку, а не бачить, що й сам упіймався

Тут між дерев, наче кров, проступає ріднзна...

Якщо добре пригледітись, то десь слід князя Ігоря, а Ольги — ні, бо та з коня не злизила

Обвуглені одвірки хат служили поліщукам дорогою у світи нетутешні...

Так дивно перелічені століття, що ними наче у намисто гралась

Листя крізь листя, трава крізь траву — навіщо?

Цей звук наскрізний виважуєш в собі, так, наче крок за кроком щось в тобі ступає і визволяє таїну із тиші, і рану перетворює на біль

Сотається минуле й не рятує, а в очі заглядає: не розповісти, бо забракне слів, не промовчати, бо всі тиші — грім, то як же бути?

Коріння вузлувате щось шукає в землі...

До сторіччя української поштової марки

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

2018 рік насичений пам'ятними історичними датами до 100-річчя Української революції. Одна з них — 100 років української поштової марки. Деякі з марок того часу є і у фондах Національного музею історії України. Ця тема є дуже близькою для музею, адже автор першої української марки Антін Серета доклався і до створення музею, який з часом розвинувся у Національний Музей Історії України. Виставка на честь відзначення 100-річного ювілею перших марок Української держави відкрилася в Музеї Української революції 1917–1921 років (філіалі НМІУ). В експозиції представлено марки-ювіляри, а також поштові й непоштові матеріали, випущені на їхню честь в Україні, Німеччині та США — конверти філателістичних товариств і музеїв, марка і конверт Української підпільної пошти, марки, блоки і конверти сучасної Української держави тощо. Виставку організували Кримська філія Асоціації філателістів України і Музей Української революції 1917–1921 років. На відкритті виставки про особливості, загадки й таємниці створення марок, їхнього друку, поширення та побутування (включно з фальшуванням) провів надзвичайно цікаву лекцію Андрій Іванець, к. і. н., фахівець з періоду війн і революцій в Україні та Криму, старший науковий співробітник НДІУ, координатор Таврійської гуманітарної платформи, колекціонер, філателіст, котрий переважно і надає експонати виставки. Завідувач Музею Української революції Олександр Кучерук на відкритті виставки наголосив, що народжені 100 років тому в екстремальних умовах українські марки мають не тільки історичну, а високу мистецьку вартість і є атрибутом державності.

2 серпня в Києві відкрилась виставка перших марок Української держави, які були введені в обіг 100 років тому. Законом від 20.VIII.1918 р. міністерство пошти УНР наказало “наложити герб Української Держави” на російські марки, що з 1.IX.1918 р. без переддруку не мали вже чинності в Україні. 27.VIII.1920 р. в Тарнові влада УНР постановила вилучити з обігу всі попередні видання марок, натомість видала серію нових з таких 14 вартостей: 1 гривня — малюнок тризуба, 2 гр. — дівчина із прапором, 3 гр. — сільська хата із садком, 5 гр. — воли з возом, 10 гр. — Б. Хмельницький, 15 гр. — І. Мазепа, 20 гр. — Т. Шевченко, 30 гр. — П. Полуботок у кайданах, 40 гр. — С. Петлюра, 50 гр. — козак-бандурист, 60 гр. — будинок Центральної Ради, 80 гр. — козаки на байдаках, 100 гр. — пам'ятник Володимирі Великому Києві, 200 гр. — поле і вітряк. Ці марки всі зубковані, з багатою українською орнаментикою. Проект для 2, 3, 30, 50, 80 і 200 гривень робив М. Івасюк. Але це видання вже не встигло потрапити в обіг. Того ж року (I.VII) в Тарнові вийшла ще одна серія із 16 марок — переддруки різних вартостей на шагах і гривнях. Це була так звана Українська “Кур'єрсько-польова пошта” (Історична довідка).

Домарковий період для пошти на українських землях у імперії Габсбургів завершився у 1850 році, а у імперії Романових — на кілька років пізніше з появою в обігу знаків поштової оплати цих держав. Перші марки були випущені безпосередньо на Наддніпрянщині у 1866 році Дніпровським земством Таврійської губернії і Верхньодніпровським земством Катеринославської губернії, а у Галичині з кінця XIX століття друкувалися спеціальні марки для пересилки судових повісток. Одним з ключових моментів для історії пошти в Україні та одним із свідчень створення новітньої української державності став випуск в обіг 18 липня 1918 року п'яти марок Української держави номіналами 10, 20, 30, 40 і 50 шагів. Їх дизайн створили непересічні митці Антін Серета (дві марки нижчих номіналів) і Георгій Нарбут (три марки). Ця серія марок отримала у філателістів назву “Символи і алегорії”. Друкували марочні аркуші у типографіях Василя Кульженка в Києві та Юхима Фесенка у Одесі.

А. Іванець наголосив, що марки мають не суто філателістичний інтерес, адже вони артефакти — створені людиною предмети, які є не тільки засобами комунікації, а носіями важливої соціо-культурної інформації. Перші українські стандартні марки 1918 року можуть чимало розповісти про історію, грошову систему, мистецтво та промисловість України того часу. Хоча обов'язково знати історичний контекст, адже, наприклад, на них зазначена назва держави “Українська Народна Республіка”, а насправді вони побачили світ вже за часів Української держави гетьмана Павла Скоропадського. А ось марка номіналом 20 гривень, яка з'явилася в обігу після відновлення УНР у січні 1919 року, має напис “Українська держава”.

Історик і колекціонер Андрій Іванець демонструє артефакти виставки

“Перші марки України мають високий мистецький рівень. Кращим свідченням цього стало те, що нарбутівське зображення з марки номіналом 30 шагів алегорії “Молода Україна” — профіль молодої жінки у вінку в стилі українізованої античності, — було перенесено на перший стандартний випуск марок незалежної України

у 1992 році. Це, мабуть, унікальний випадок у світі, щоб зображення з перших марок отримало друге життя на стандартних марках через десятки років. Якщо у нас колись з'явиться музей однієї марки, то це, напевне, буде марка Георгія Нарбута із алегорією “Молодої України”, — вважає А. Іванець. За його словами, це зображення розійшлося на понад 240 мільйонах марок. Історик також розповів про шаги, які були у 1918 році сотною частиною гривні і двохсототою українського карбованця, марки-гроші, про життєвий шлях геніального графіка Г. Нарбута.

Відповідно до указу Президента України створено оргкомітет з відзначення 100-річчя перших поштових марок України. Його член, київський філателіст Вадим Іщенко на відкритті виставки поінформував, що 9–14 жовтня у Мистецькому Арсеналі чи Українському домі в Києві відбудеться велика філателістична виставка. Під час цього заходу планується погашення кількох комеморативних марок і блоків на честь перших знаків поштової оплати і паперових грошей України.

Виставка в Музеї Української революції 1917–1921 років буде працювати орієнтовно до кінця серпня 2018 року.

Експонати виставкових стендів

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!

ПЕРЕДПЛАТА—2018

Нині триває передплата на 2018 рік
на періодичні видання за друкованим
Каталогом видань України «Преса поштою».

Наш поштовий індекс — 30617.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЦУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosivity.org

http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Інтерекспредрук”,

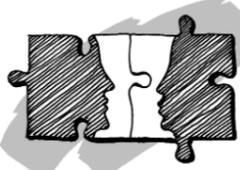
вул. Сім'ї Сосніних, 3.

Загальний наклад у серпні — 16 000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове. Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617

“Шевченко попереджав, щоб усім було
“неоднаково”. щоб схаменулись раніше, ніж
“окрадену збудять”.

Відгуки про найцінніше

Читаючи тижневик “Слово Просвіти”, я живу в справжній, вільній, прекрасній Україні. Щотижня я дізнаюся про цікаві новини, знаменитих людей, знаю, що робиться в театрах, які книги вийшли і достойні уваги, наукові статті, поезію, де проходять фестивалі, конкурси, як працюють просвітняни, готуючись відзначити своє 150-річчя. Це спонукає і мене знати історію, мистецтво, літературу України. Тож — про літературу.

У збірнику наукових праць “Переяславські скороминські студії”, випуск 4, 2017 рік, надрукована стаття “Від Сквороди — до Маркса: есеї про український футуризм” доктора філологічних наук, професора кафедри української та світової літератури Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сквороди Леоніда Ушкалова. Стаття починається рядками: “20 лютого 1909 року на першій сторінці щоденної паризької газети “Le Figaro” Філіппо Томмазо Марінетті надрукував свій “Manifeste du Futurisme”, в якому рішуче заперечив минуле в ім’я майбутнього”. Далі йде пояснення інших дослідників, що “футуризм полягає передусім у запеклій боротьбі проти традиційних цінностей і смаків”. Автор статті пише — а як можна було найзапекліше боротися в Україні початку 20-го століття “проти традиційних цінностей і смаків”, ... коли кумир Санкт-петербурзької мистецької богемі Василіс Гніздов написав в одній зі своїх егофутурних пісень: “Усім набридли Тарас Шевченко та гопашник Кропивницький”. Ці вислови можна було б і не помічати. Але ж далі йде ось про що: “У лютому 1914 року, коли українська громадськість, долаючи потужний імперський спротив, урочисто відзначала сторіччя з дня народження Тараса Шевченка, Семенков “Держання” спричинили справжній вибух емоцій”. Знаходимо твір Михайла Семенка “Промова на урочисто-

му публічному засіданні ювілейного комітету з приводу 10-річчя літературної діяльності Михайла Семенка” (правопис збережений), в якому ювіляр просить “дати мені від регламенту ще зайвих півтори хвилини”. Представник укркнигарів з місця: “Зараз буде палити “Кобзаря”!”. Автор статті пише: “Український футуризм народився в 100-річний ювілей Шевченка, й що він розпочав свою історію з домежно

1705 року, як “незаконно збудоване”. Цей край заселявся не тільки козаками із Запорожжя, але й втікачами з Правобережної України, які були незадоволені утисками з боку поляків, втікачами з татарського або турецького полонів. Вони освоювали вільні землі і не хотіли терпіти жодного гніту. Слобода була великим торговельним центром. Через місто проходив Чумацький шлях. Чумаки зупинялися на відпочинок біля мальовничої балки, де згодом і з’явилося місто. В ньому жили ремісники, чинбарі, шевці, бондарі, столяри, кравці. Вулиця, де проживали чинбарі, була розташована якраз над цією великою балкою, порослою величезними деревами, а внизу протікав струмочок. Вулиця називалась Шкуратівкою. Певне, нею ходив Скворода. З його епістолярної спадщини знаємо, що він у 1781 році подорожував до Таганрога на гостину до свого учня Григорія Ковалинського, рідного брата учня і біографа Сквороди — Михайла Ковалинського.

Цим шляхом мандрівник заходив у село Ровеньки, яке від основного шляху було розташоване на відстані приблизно тридцяти кілометрів. Що примусило філософа, тоді 58-річного, змінити напрямок шляху? Якою була мета, до кого він йшов на зустріч? Мабуть, то була важлива причина. Бо в той час багато втікачів були священиками, не згодніми з московським православ’ям, а після остаточного розгрому Запорозької Січі було багато втікачів козаків. Є таке припущення, що Скворода хотів зустрітися із своїми знайомими, друзями. До цієї думки приходимо, опираючись на заввагу у притчі “Убогий жайворонок”, де філософ устами одного з героїв каже: “В селі Ровеньках прегарну чув я приказку: “Не уївши — легше, поївши — краше!”. Видно, добре пригощали його друзі. Але звернімо увагу на такі деталі. Фактично, це єдине місто, про яке мислитель згадав не в листах, а у творі. Здається, в думках його

радикального негативістського жесту — зі “спалення” “Кобзаря”. Можна було б і не звертати уваги — це було, і як кажуть в народі, “давно і неправда”. Та тут відбулася якась містика. Тільки я дочитала цю статтю, чую по першій програмі українського радіо починається передача про Семенка (роки життя 31. 12. 1892—24. 10. 1937). Ведуча починає передачу з того, що цей поет увійшов у літературну історію з бажанням “спалити “Кобзаря”, згодом він сам буде “спалений” радянською владою. Ця інформація була для мене знаком Неба — “не мовчи!”.

Згадую слова Тараса Шевченка: “Та не однаково мені, / Як Україну злії люде / Присплять, лукаві, і в огні / Її, окрадену, збудять...”. Я родом з м. Ровеньки Луганської області. Вперше в документальних джерелах назва “Ровеньки” зустрічається у грамоті Петра Першого від 14 травня

було бажання зберегти назву “Ровеньки” в історії, в часі, в історичній топоніміці місцевості. У центрі міста з тих часів зберігся дубовий Гримучий ліс, краса і гордість Божеської природи. Мешканці при розбудові міста не чіпали ліс, а будувалися навкруг нього. На гербі і прапорі Ровеньок зображені три червоні дуби (символічно: тридуб — тризуб). Ровенчани пишуться тим, що в їхньому місті перебував видатний український філософ, просвітник і письменник Григорій Савович Скворода. В історії м. Ровеньки зафіксована ця подія. Центральна міська бібліотека, книжковий фонд якої складається з 88 тисяч томів, носить ім’я Г. С. Сквороди. В ній — наявні твори філософа і книжки про нього, куточок любомудра, в якому знаходиться мапа його подорожей, складена відомим науковцем Леонідом Махновцем, на якій відзначені і Ровеньки. До початку 60-х років 20-го століття м. Ровеньки було суто українським. Коли в мене зараз запитують — “где это вы научились так хорошо говорить по-українски, вы, наверное, из Западной Украины?” — я відповідаю, що я родом із самісінької Східної України і розмовляти українською мовою я не в школі навчилася, а від своїх батьків, родичів, сусідів. Цікаво, що моя столітня неграмотна бабуся говорила правильною, як тепер кажуть, “літературною” мовою.

Та це ж мова справжня українська, якою розмовляли наші предки-козаки. І тільки тоді, коли почала активно розвиватися вугільна промисловість, стали завозити людей в наш край з нечорноземних територій, якісь частини населення стало “однако-

во”, якою мовою розмовляли, які цінності шанувати. Результат відомий — Ровеньки окуповані, там владарює ЛНР. Населення мовчить, бо боїться. А Тарас Григорович Шевченко попереджав, щоб усім було “неоднаково”, щоб схаменулись раніше, ніж “окрадену збудять”. І я особливого значення надаю проекту тижневика “Слово Просвіти” і доктора історичних наук, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка Володимира Мельниченка, присвяченого 160-річчю Шевченкового Щоденника. Цю працю важко переоцінити — вона актуальна і потрібна. Щоденник Шевченка з коментарями Мельниченка треба видати окремою книгою і ввести в шкільну програму. Наш народ багато втрачає, що творив Шевченка майже не знаємо, мало знаємо про його життя. Ми вже перетворюємося на тих “футуристів”, які казали, що в українців “закобзарена психіка” (слова Миколи Хвильового). Як пише В. Мельниченко, треба, щоб кожен українець обов’язково прочитав Щоденник Шевченка. І тоді Шевченко стане ще ближчим і ріднішим, а взаєморозуміння з ним — особистішим і глибшим. Оновляться наші душі і тоді, як казав Тарас Шевченко: “І на оновленій землі врага не буде, супостата, а буде син і буде мати, і будуть люде на землі”. Бо найцінніше для нас — історія нашого народу і життя кожної людини.

Почесний член Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка та Національної спілки краєзнавців України
Анна СТОЛЯРОВА,
м. Харків.

Цього листа я одержала від Володимира Івановича Капація — батька воїна-героя АТО Романа Капація, який загинув від невиліковних поранень у грудні 2015 року. Родом Роман з Полтавщини, з села Оболонь Семенівського району. В його родині підрастають шестеро діточок. Його ім’ям названо вулицю, встановлено пам’ятник. В Сорочинцях — Меморіальна дошка.

Свого часу в селі діяла Українська церква Київського патріархату. Однієї лихої години вдерлися до неї замасковані особи, вчинили погром і зробили церкву Московського патріархату. Народу це не сподобалося. Довго йшла боротьба за українську церкву. Нарешті влада виділила під неї приміщення, яке... ось-ось посиплеться. На серйозний ремонт потрібні гроші, а їх влада не виділяє, мовляв, держава і церква

Відродити українську церкву в українському селі

— незалежні одна від одної. Ось таке лукавство.

А я, автор “Шпитальних нотаток”, які 3,5 років друкувалися у газеті “Слово Просвіти”, одержавши листа від батька Героя АТО (в полоні після Іловайська Романа примушували говорити російською, а він казав, що українець і говорить рідною, і буде говорити, за що одержав б несумісних із життям ножових поранень у живіт і легені), — звертаюся до всіх небайдужих: відгукніться хоча б мінімальним фінансовим внеском на прохання Володимира Капація. Допоможіть цьому подвижнику і батькові Вашого захисника відродити саме **українську церкву в українському селі!**

З повагою і надією,
Маргарита ДОВГАНЬ

Дорогі брати і сестри!

Звертаюся до Вас з проханням про допомогу.

Я настоятель Української Православної церкви Покрови Пресвятої Богородиці Київського Патріархату, священик Володимир. У наш час, коли іде війна, без перебільшення, і за душі людські, церкви Московського патріархату є однією із причин нестабільності у нашій державі. Проводячи політику Кремля у завуальованій формі, вони говорять, що церкви Київського Патріархату є нелегітимні. Шановні брати і сестри, це не є так. Своя держава — своя церква повинна бути.

Нам надали приміщення під церкву, яке практично розвалюється. Своїми силами ми не можемо відремонтувати його. В органах

державного самоврядування, до яких ми звертались за допомогою, нам відповіли, що церква відокремлена від держави. Ось по суті і вся мотивація. Тому я вирішив звернутися через газету до небайдужих громадян про фінансову допомогу на відбудову нашого храму. У свої 65 років я став священиком не просто так, а за переконанням: своя держава — своя церква.

А тепер я хочу звернутися до людей, які наділені владою. Не обманюйтесь, придумуючи закони під себе. Жодної людини у світі немає, яку омине суд Божий. І тому поки ми живі і маємо змогу покаятися, ми повинні творити добрі справи і жити за Божими заповідями.

Звертаюся до керівників нашої Держави, до бізнесменів і

просто до людей, хто має змогу — допоможіть нам, мешканцям села Семенівки на Полтавщині, відродити Український храм на Українській землі.

З повагою до Вас —
Настоятель храму Пресвятої Богородиці УПЦ КП священик Володимир.

Наші реквізити: **ТБВВ 10016/016 ф-я Полтавського обласного управління АТ “Ощадбанк”**

МФО 331467
Р/р 26005300987830
Код 38052584
Релігійна громада Покрови Богородиці УПЦ КП
Картка для виplat “Приватбанк” 5168757371765498
Моя картка “Ощадбанк” 5167802006431214

Роксолана: повернення імператриці в Чемерівці

Михайло ЦИМБАЛЮК,
член Національної спілки письменників України,
Хмельницька область

Твори і документи про батьківщину Роксолани

Група чемеровецьких краєзнавців — В'ячеслав Умнов, Казимир і Юрій Сорочани, Юрій Ковальчук, Віталій Чорний, Галина Мороз та інші — популяризують ідею увічнення пам'яті Роксолани. А років тридцять тому, коли вже став популярним роман Павла Загребельного “Роксолана”, в колі місцевої інтелігенції познайомилися з книжкою Осипа Назарука “Роксоляна”. В ній було написано, що Роксолана, або Настя Лісовська, родом з Чемеровець. І на підтвердження цього спрямував тоді свої пошуки Михайло Кундис. Про результати його пошуків колись написала газета “Голос України”, Михайла Васильовича попросив поділитися документами про походження Роксолани музей її імені в місті Рогатині, Івано-Франківської області.

— Рогатин вважається батьківщиною Роксолани тільки на тій підставі, що у дебютному творі Самуеля Твардовського “Найважливіше польсько-турецьке посольство 1621-23 років” є рядок: “Підлого з Рогатина попа дочка, взята невольницею до серало”, — наполягає чемерівчанин Галина Мороз. — Немає в творі ні її турецького імені Газекі Хюррем, ні її титулів, навіть загальноживане в Європі ім'я Роксолана він пише як Розолана”.

Чемеровецький краєзнавець Юрій Ковальчук наводить архівну довідку з Кам'янець-Подільського міського державного архіву про те, що близько 1518 року дочка православного приходського священника Лісовського з Чемеровець Анастасія Лісовська була взята в полон татарами і продана в гарем султана Сулеймана. Історичну повість у “Епар-

XVI століття залишило українцям жіночу постать, ім'я якій Роксолана. Світ її шанував як дружину володаря Османської імперії Сулеймана Законодавця. Їй присвячено безліч літературних і мистецьких творів, а народ доповнив її образ у легендах. У них губиться й біографія Роксолани, полоненої в Галичині біля міста Рогатин. Але більшість мешканців Чемеровецького району знає, що народилася Роксолана (Настя Лісовська) саме в Чемерівцях. І в селищі все активніше стає ініціатива громадської організації “Роксолана. Відродження” встановити пам'ятник і створити музей Роксолани.

хіальних відомостях” 1882 року публікував подільський дослідник старовини Михайло Орловський. Представник “Української школи в польській літературі Маурицій Гославський із містечка Фрампіль (тепер село Косогірка Ярмолинського району) пише також про Роксолану з Чемеровець (поема “Поділля”, опублікована 1828 року у Варшаві). Уривок із цієї поеми польською мовою зачитали на засіданні клубу “В родинному колі”.

— У нас є чимало місць, які ми сміливо можемо показати всьому світові. Тобто, пора вже ставати туристичним центром й ідентифікувати себе як мала батьківщина відомої на весь світ турецької правительки. Просто напрошується встановлення пам'ятника Роксолані у Чемерівцях, — доводить Володимир Лєтов, який і познайомив чемерівчанин із книжкою про Роксолану Осипа Назарука тридцять років тому. — Тим паче наш районний центр потроху стає схожим на сучасне місто, упорядковується.

Лабіринтами романів

У бібліотеках та магазинах-книгарнях всієї України з'явився історично-авантюрний роман кам'ячанки Лори Підгірної “Омбре над темрявою і світлом” (лауреат Міжнародного літературного конкурсу “Коронація слова” за 2017 рік). Письменниця в один із розділів влітає й тему Лісовських. Спочатку героям-мандрівникам у замку в Чорнокозинцях розповідають про Габрієля Лісовського: “Що ж до приятелювання з панотцем Лісовським, якого я вам рекомендую,

Пам'ятник Роксолані у Рогатині на Івано-Франківщині

то я знайомий із ним десь із півтора року. Він прихистив мене у своєму домі, коли ще був священником у Чемерівцях”.

Але в 1517 році Чемерівці постраждали від пожежі під час нападу татар, і парафія в містечку призупинила своє існування. І вельмож розповідає мандрівникам з Італії Леонардо й Чезаре, що допоміг облаштуватися родині Лісовського в Кам'янці. Через деякий час вони його навідалися і познайомилися з самою Настею.

Із гостями Гаврило Лісовський спілкувався італійською. Запросив їх до господи і частував варениками. І під час вечері до кімнати забігла дівчинка років десяти-дванадцяти. Рудоволоса, у довгій простій сорочці.

“Отець Габріель щось проказав до неї, а потім додав італійською: — Моя донька Настуня. Вчу її всього, що знаю сам. Хоч і не знаю,

навіщо воно дівчинці і чи згодиться в житті.

— Згодиться... — відповів герцог Валентино... — Але ж Настуня — попівна. Донька священника, що живе тут з милості і навіть парафії власної не має. Одна надія, що скоро дістану парафію в Рогатині і переїдемо туди.

Чезаре поманив дівчинку до себе. Вона сміливо підійшла. — Як тебе звуть? — усміхнувся.

— Анастасія, — відповіла дівчинка з гідністю. — Анастасія Гаврилівна Лісовська”.

Таким чином, сучасна література продовжує відстоювати українське давнє і споконвічне. Тут авторка звела у Кам'янці-Подільському Настю Лісовську й Леонардо да Вінчі. Було чи не було — ніхто не знає. Але не відоме — не завжди нереальне.

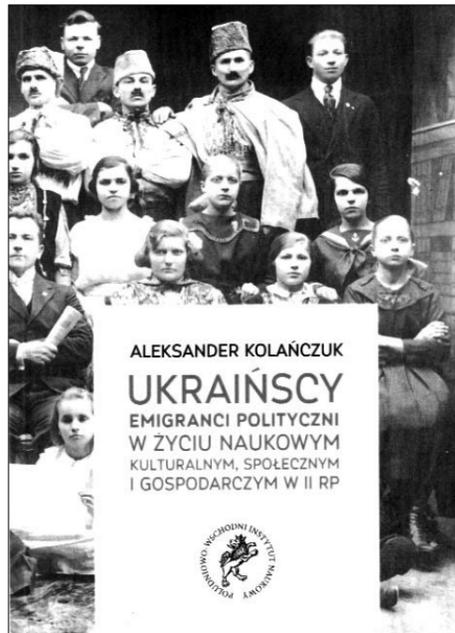
Олександр Колянчук — про роль української еміграції в Польщі

Петро АНТОНЕНКО

Як відомо, після поразки українських визвольних змагань уряд і армія Української Народної Республіки, очолювані Симоном Петлюрою, емігрували саме до Польщі — відроджені після більш як століття бездержавності Речі Посполитої. Тут зосередилася значна українська еміграція. Пізніше частина з них перебралася до Чехії, Німеччини, Франції, за океан. А спершу осіли в Польщі. І багато українських емігрантів відіграли помітну роль у суспільному житті країни, чимало з них до кінця життя мешкали тут і на польських землях знайшли вічний спочинок. Українські поховання в південно-східній Польщі — теж тема досліджень доктора Колянчука, котрий разом з українцями Польщі багато робить для вшанування похованих на цій території українців. До речі, значно більше, ніж досі, в цьому плані могла б робити і наша Українська держава.

Олександр Колянчук пройшов нелегкий життєвий шлях. 15-річним підлітком він, як і тисячі українців східних регіонів Польщі, потрапив під депортацію під час сумновідомої Акції “Вісла” 1947-го року. Потім тривалий час працював на ниві педагогіки,

Олександр Колянчук — відомий польський історик, українець, один з активних діячів української громади Польщі, віце-директор Південно-Східного інституту наукового в місті Перемишлі. Автор багатьох книг з українсько-польських взаємин. Провідна тема його наукових досліджень — доля української політичної, військової, наукової, творчої еміграції в Польщі 1920-х років. Ось деякі його попередні книги: “Ukrainscy generalowie w Polsce. Emigranci polityczni w latach 1920—1930” (“Українські емігранти в Польщі, Політичні емігранти в роках 1920—1930”), “Umarly, aby zmartwych wstala Ukraina” (“Умерли, аби з мертвих встала Україна. Учасники українських змагань за незалежність у роках 1917—1921, місця пам'яті в Польщі”.

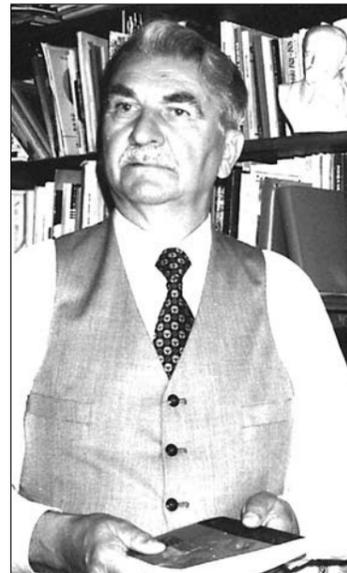

журналістики. А останні десятиліття — на наукових теренах. Попри поважний вік, він і зараз — у лавах науковців, громадських активістів. Свідчення цього — нова книга Олександра Колянчука “Українські політичні емігранти в науковому, культурному, суспільному і господарському житті Другої Речі Посполитої”. Як і дві згадані вище книги, її теж видав Південно-Східний інститут науковий, засновником і директором якого є відомий історик, доктор Станіслав Стемпень, поляк і щирий друг України.

З автором, паном Олександром, ми багато років дружимо, постій-

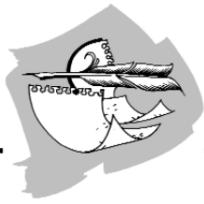
но зустрічаємося в Перемишлі, жваво обговорюємо українські теми, які його завжди хвилюють. Він дуже цікавий співбесідник, має чудову пам'ять і стільки всього знає та розповідає!

І ось цей об'ємний том, який можна справедливо назвати енциклопедією української еміграції в Польщі. ґрунтовні біографічні довідки про 165 українських емігрантів у Польщі. Ось лише декотрі з них: Леонід Бачинський, Марко Безручко, Микола Чижевський, Дмитро Дорошенко, Микола Коваль-Медзевський, Марія Лівичка, Наталія Лівичка-Холодна, Андрій Лівичський, Модест Лівичський, Олександр Лотоцький, Іван Липа, Євген Маланюк, Іван Огієнко, Володимир Сальський, Петро Сікорський, Степан Скрипник (Патріарх Мстислав), Павло Шандрук, Іван Шовгенів, Михайло Теліга, Олена Теліга.

Про одних ми знаємо більше, про інших менше, про когось узагалі мало, адже це була заборонена тема в СРСР — еміграція, особливо “українська буржуазно-націоналістична”. Тепер ось маємо солідний біографічний довідник.

Книга вийшла польською мовою, але частина довідкового матеріалу подана українською, як і післямова, яку написав Станіслав Стемпень.

Михайло АНДРУСЯК

*І встане велетень з землі,
розправить руки грізні
і вміть розірве на собі
усі дроти залізні.
Леся Українка*

Недільного дня, 2 лютого 1938 року, простору залу в будівлі "Молодої громади" у Львові заповнили святково вдягнені люди. Зібралися просвітяни різного віку й статі, щоб започаткувати святкування ювілею товариства "Просвіта". Голова Товариства доктор Іван Брик, представники численних українських установ сердечно привітали чоту лещетарів, які принесли у срібній чаші землю з Підлісся, з Маркіянової Гори. Чашу з землею із священної гори перебрав голова "Молодої громади" інженер Андрій Палій. При цьому побажав "Просвіті", щоб та земля дала їй силу "охопити своїм промінням цілу українську націю". Палій сказав також, що "Просвіта" — то матір українського загальнонаціонального життя, котра дала почин багатьом українським тіловиховним товариствам. Поцілувавши чашу, передав її голові "Просвіти" Брикові. Той перебрав чашу з дорогою землею і промовив: "Перебираю святу землю з могили Шашкевича, який був першим пробудником нашої волости, першим просвітянином. Нинішнім ділом започатковуємо ювілейні свята "Просвіти". Передаю цю землю "Просвіті" на добру і ясну хвилю для Української Нації".

Завершилося святкове дійство одностайним виконанням усією залогою безсмертної стрілецької пісні-гімну:

*Ой у лузі червона калина похилилася,
Чогось наша слава Україна жажурилася.
А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славу Україну, гей-гей, розвеселимо!..*

Польські урядовці спільно з вшехпольською антиукраїнською пресою робили все можливе, щоб не допустити святкування українцями в Західній Україні сімдесятирічного ювілею "Просвіти". На цей ювілей мали прибути представники з усього краю. Планувався величавий з'їзд на площі "Сокола-Батька" у Львові. В програмі масового свята передбачався великий концерт. Святкові заходи мали розпочатися в перші дні червня 1938 року.

Несподівано польська влада заставила просвітян перенести святкування на ближчий термін: 21 — 24 травня 1938 року. Владний дозвіл на відзначення просвітянського ювілею передбачав низку обмежень і заборон. Не дозволили використовувати прапор товариства "Просвіта". Заборонили навіть учасникам свята й конгресу тримати в руках малі прапорці "Просвіти", щоб у такий спосіб "зменшити велич маніфестації". Навіть на носіння членських відзнак наклали владну заборону. Всі обмеження польські можновладці робили українським просвітянам для того, щоб не допустити демонстрації правдивої зорганізованості українських мас і щоб принизити просвітян. Майже всім заявленим делегатам з-поза меж Польщі на просвітянське свято у Львові польська влада відмовила в наданні віз. Польща враз зробилася для світового українства "закритою" державою, зайвий раз демонструючи протиукраїнське спрямування своєї внутрішньої політики, як і зовнішньої.

Шпальти українських часописів, попри гостру державну цензуру, рясніли повідомленнями про переслідування просві-

«Просвіти» армія іде! Як відзначали 70-літній ювілей "Просвіти" Фрагмент із документально-художньої повісті

тян, тиск на філії "Просвіти". Повітові старости в Чорткові, Самборі, Яворові та в інших повітах своїми розпорядженнями, узгодженими з воєводами, заборонили влаштувати відзначення ювілею "Просвіти". В деяких повітах старости формально дозволяли просвітянське свято, проте ставили такі обмеження, що ті "дозволи" перетворювалися на заборону.

На рік 1938-й випало дев'яносторіччя знесення панщини в Галичині. Проте святкування цієї події відклали на майбутній рік, щоб не перешкоджати відзначенню ювілею "Просвіти". Його планували поєднати з відзначенням товариством "Сільський господар" свого сорокашестиріччя. Щоб гідно відзначити дві події, вирішили розпочати збір коштів на будівництво "Дому українського селянина" у Львові. Майбутній дім став би пам'ятником усім тим, хто присвятив себе благородній справі "піднесення хліборобської культури українського села". Він репрезентував би у столиці Галичини "силу організованості українського селянства".

Село Милятичі, що неподалік Львова, стало ареною запеклої бійки між українськими й польськими юнаками. В селі відзначали ювілей "Просвіти". На свято поспішали молоді просвітяни з близьких сіл Журавки і Вовкова. Їхні польські ровесники з Милятичів вирішили не допустити гостей до відзначення ювілею українського товариства. Перекрили дорогу й розпочали бійку. Свідок поляк Мечислав Палівода розповів на суді все детально. Українські юнаки, замість того, щоб втікати під градом каменів, що полетіло на їхні голови з польського боку, організовано перейшли в наступ. Хоч були в меншості, проте мали моральну перевагу, бо ж не вони розпочали першими. В акті ж обвинувачення польський прокурор ствердив, що українці першими розпочали битися, щоб "зірвати свято!" Від таких слів сміялася вся судова зала — українці власноруч зривають своє свято, до якого готувалися довго й ретельно! Тим не менше, судовий трибунал признав винними українців, виправдавши побитих польських забіяк. Українських юнаків покарали термінами від шести до десяти місяців в'язниці. В останньому слові один з молодих українських просвітян "подякував" судові за "найкращу ювілейну відзнаку "Просвіти"; носитимуть її з гордістю".

На поважний ювілей найстарішого й найшанованішого українського товариства, яким була "Просвіта", відгукнулася українська газета в США "Свобода":

"У 70-ЛІТТЯ "ПРОСВІТИ"

Завтра, в неділю, 22-го травня, відбудеться у Львові Свято "Просвіти" з нагоди 70-літніх роковин її праці.

Як відомо, оте Ювілейне Свято було пляноване на великі розміри. Воно мало бути великою національною маніфестацією, виявом української свідомості, організованості, дисципліни і поступу. І тому, очевидно, стало сіллю в очах польської влади і польського громадянства. Як розуміла цю українську культурну й національну маніфестацію польська преса, видно по тім, що вона постійно нацькувала польську владу проти цієї маніфестації, заповідаючи, що до Львова прибуде на свято "Просвіти" пів мільйона українців з різних міст і сіл, щоб створити у Львові новий Перший Листопад 1918 року.

Як знаємо, на Свято "Просвіти" запрошено також українську іміграцію в Європі й інших частинах світу. Зокрема запрошено до участі в тім святі й українців з Злучених Держав. Та нас там не буде, але тільки — тілом, бо польська влада не дала нашим відпоручникам дозволу на в'їзд до Галичини. Духом будемо у Львові 22-го травня не тільки ми, але й ті широкі народні маси, що були б з'явилися на тім святі, якби польська влада не заборонила тої програми, яку виготовили ювілейні комітети.

Програма свята, як подає сама "Просвіта", буде "обкросна" і "звужена", але не

з вини "Просвіти" чи українських установ або українського громадянства. Це "справа обставин, справа умов, серед яких живемо, й нам усім це треба розуміти".

Так, ми добре розуміємо, що нам виясняє "Просвіта". Навіть ідемо так далеко, що сумніваємося, чи в останній хвили польська влада не заборонить іще й цієї "обкросної" програми. Бо в тих обставинах, в яких опинився український нарід під займанцями, і таке не повинно бути для нас ніякою несподіванкою. Та найважливіше для нас те, про що згадає й "Просвіта": щоб ми в дні 22-го травня, без огляду на те, чи на таке свято ворожа влада дозволяє, чи ні, всі дихали "чимось одним, усім спільним".

Отим "одним і спільним" треба дихнути нам і тут в Америці. І замість витрачати час, енергію і гроші на гризну за "мертві" справи, а то й "мертвих" людей, узяйтесь до скромного діла активної допомоги тим, що творять і розбудовують справжнє

українське життя в Рідному Краю і тут, в Америці. Отже самі творимо й допомагаємо тим, що дійсно творять. Даваймо працю і вимагаймо її від тих, що їх попираємо. Дихаймо всі, як у Ріднім Краю, так і тут, одним і спільним: служити Рідній Ідеї не словами, фразами, кличами, чи заповідями, і не своїм родом, чи титулом, а — тільки ділами. Тих діл мусимо вимагати від кожного, а найбільше від тих, що у проводі. Діл вимагати, за діла поважати і за діла судити. І робити те в ім'я нашого одного й спільного Ідеалу".

Львівський воєвода Альфред Білік за вказівкою з Варшави видав низку розпоряджень у справі ювілею "Просвіти", який у столиці Галичини мали відзначити 22 травня 1938 року. Тими розпорядженнями польська влада значно обмежувала число делегатів з краю на святі у Львові. Кількість делегатів від читальні "Просвіти" чи навіть від її філії воєвода своїм категоричним розпорядженням обмежив до однієї особи, хоча просвітянським проводом планувалося щонайменше десять делегатів від кожної читальні й двадцять п'ять — від філії. Тим самим розпорядженням заборонялося брати участь у святі "Просвіти" представникам будь-яких інших українських організацій і товариств.

Іншим розпорядженням воєвода забороняв у Львові та інших населених пунктах краю будь-яку українську маніфестацію, хоча керівництво "Просвіти" запланувало величній всенародній здви́г і подало відповідні заяви до воєводства. Усі свята "Просвіти" у Львові й усіх повітах, згідно з тим воєводським розпорядженням, мали відбуватися тільки в зачинених приміщеннях. Категорично заборонялося влаштувати будь-які походи вулицями. Окреме розпорядження не дозволяло участі в святкуванні просвітянського ювілею багатьом українським товариствам: "Сокіл", "Союз українців", "Рідна школа", "Луг", "Каміньярі"... Заборону накладено навіть на оголошення в програмі свята назв україн-

ських оркестрів, хорів, окремих виконавців...

За невиконання воєводських розпоряджень передбачалася сувора кара не тільки товариствам і організаціям, але й окремим особам. Польська влада панічно боялася будь-яких проявів українського патріотизму, особливо масових, боялася української зорганізованості. Цим пояснювалася й заборона носити ювілейні відзнаки "Просвіти". Влада чинила найрізноманітніші перешкоди в реалізації тих металевих значків. Не зважаючи на владний спротив, а можливо, й завдяки йому, українці ще в квітні 1938 року купили понад сто тисяч ювілейних блакитно-золотих відзнак з написом: "Просвіта. 1868—1938".

Українські часописи в Галичині подали коротенький комунікат головного відділу товариства "Просвіта" такого змісту: "Отримувом повідомляємо, що заповіджений Всенародній Здви́г з нагоди 70-ліття Матері Просвіти на день 22-го травня 1938 р. з незалежних від Ділового Комітету причин — не відбудеться. З тих самих причин не відбудеться Конгрес Української Культури".

Через кілька днів комітет влаштування 70-літнього ювілею "Просвіти" й головний відділ "Просвіти" помістили спільну заяву в справі відкликання просвітянського ювілею. В ній пояснювалося, що коли комітет "проголосив програму свята, то все українське громадянство, в найдалших закутках українських земель, радісно прийняло цю вістку і почало готуватися до ювілею. Зголосили свою участь також представники закордонних еміграцій. Та польська влада заборонила влаштувати масовий здви́г і заборонила вести в тій справі агітацію серед українського населення. Замість того, щоб усі члени місцевих "Просвіт" явилися на тім здви́зі, влада зарядила, щоби прибув тільки один представник від поодинокі читальні "Просвіти". Влада заборонила також конгрес української культури, заборонила виступ хорів і оркестр на площі. Супроти цього треба було відкликати ювілей, а прапори "Просвіти" посвячено в мурах катедри святого Юра".

Ювілейне свято "Просвіти", в якому в столиці Галичини мали б узяти участь сотні тисяч українців, через перешкоди польської влади звелось до врочистого богослужіння й посвячення прапора "Просвіти" в соборі святого Юра 22 травня 1938 року. Собор, просторе подвір'я і величезна площа перед храмом не змогли помістити й половини тих людей, що безкінечними ріками стікалися до Святоюрської гори, щоб взяти участь у просвітянських урочистостях. Гучно на Львів і околиці вдарили всі дзвони. Архирейську службу Божу відправив єпископ Микита Будка. Йому асистували найповажніші й найстаріші священники дієцезії. Свято прикрасив своєю присутністю єдиний із живих засновників "Просвіти" — дев'яносторічний папський шамбелян, отець Михайло Цегельський. Двадцятирічним студентом Львівського університету він брав участь в установчих зборах "Просвіти" 8 грудня 1868 року. Почесні місця в храмі зайняли керівники "Просвіти", члени Ювілейного ділового комітету, за ними провідники українських установ.

Великий хор злагоджено співав величезну пісню:

*Сей день нам Господь вишній дав,
То день святий, великий,
Спаситель наш із гробу встав
Царствує нам на віки.*

*Чудо, чудо всіх чудес,
Істинно Христос воскрес!*

*Життя нам нове Бог дає,
Минула вже неволя —
Свободно серце в грудях б'є,
Настала щасна доля...*

Слова велично-хвилюючої пісні виринали з тісних мурів святоюрського собору. Їх підхопили тисячні маси народу, що обсіли Святоюрську гору. Пісня могутня, розросталася вгору і вишир.

*Життям тепер живем новим, —
Любови, миру, згоди,
Най щезне злоби мрячний дим,
А оживуть народи.*

*Чудо, чудо всіх чудес,
Істинно Христос воскрес!*

Над людськими головами майорів прапор “Просвіти” — гордість просвітян. Його любовно виготовили вмілі руки в майстернях “Народного мистецтва”. Проект створив тридцятидворічний художник із Коломиї Святослав Гординський. Прапор одностайно визнали справжнім архитвором, найкращим з-поміж усіх українських прапорів. Посвятив його у своїй каплиці митрополит Андрей Шептицький. При посвяченні мудрий пастир сказав такі слова: “Велике й радісне торжество 70-літнього ювілею “Просвіти” святкуємо серед всенародніх терпінь, що стає неможливо виявити те, що кожний відчуває, кожний розуміє, кожний терпить”.

При посвяченні ювілейного прапора “Просвіти” слово виголосив отець прелат, доктор богослов’я Леонтій Куницький, який займався благородною справою допомоги українським політв’язням у польських тюрмах:

НЕ СМЕРТИ ЗАПОВІТ, А ВОСКРЕСЕННЯ

Христос воскрес! Молитвою горячою сердечню витаємо, між себе приймаємо ювілейний прапор Матери-Просвіти. А прапор наче живий, якби молитву нашу розумів і Службу Божу, піднявся пишній, стрункий, молодий і грається, міниться красками гармонійними, і мову свою мовить, наші очі манить, до нашого серця промовляє. Бо не само деревище, не сам шовк і метал отсей прапор! У нього ж вплелася Божа ласка з ясного неба і дар пребагатий Великого Князя Володаря могучої Руси-України, святого Володимира, дар хрещення святого, в якому водами Дніпра окреплено душі народу. 950-ліття християнської культури українського народу вплелось у шовки прапора “Просвіти”. В нім історія жива. У нього вплелася наша освіта, що трудом слов’янських апостолів святих Кирила і Методія нам книгу премудрости подала й очі отворила на святу правду на землі, на благословенній Українській Землі, на землі волонній.

Ой, прапоре-мріє! Чому ж при тобі та дійсність у тін ховається, як ховається сонце за чорні хмари? Від сходу до заходу сонця хмари. Дійсність отака. Бо дійсна доля, доля українського народу, є як доля Симеона Киринейського, що з поля свого прийшов поглянути на Христа. А Христос під хрестом упадає. Вороги ж Його хотіли Його живого на Голготу довести, щоб Він живий у ганьбі помирав. І побачили вороги дужі рамена Симеона й очі його, як у дитини, добрі, щирі, а повні болю й жаху, на вид того, що діялося зо святою правдою на землі. І не питались вороги, і Симеоніві не дали нічого спитатися, лиш хрест важкий на його дужі плечі поклали і приказали їм обом з Христом іти на Голготу. Ненавистю сліпі вороги забули ще й у Бога спитатися, у землі, у скал Голготи, чому велів у цю хвилину мовчати, чому Бог мовчить, чому земля під ними не розпадеться, не дріжить? Ніщо!

Вороги й без питання нежданої ними відповіді діждалися, нежданої відповіді страдалців у їх воскресенні в житті й перемозі! Чи чуєш, прапоре?! Послухай повісти за той святій хрест, що його ворог злий, як сатана, струтив з найдорожчої нам могили, що у Каневі на горі, над Дніпром сонце зустрічає. Той хрест святій струтив ворог з могили й кинув його на рамена українського народу, хрест такий великий, що його важку тін ми на своїх плечах відчуваємо, всі відчуваємо, що українське серце у грудях носимо. Тоді то ворог вимовив слово суду над нами — смерть. А хрестоносець відповів, що лож твоя — диявольська лож: то не смерть, то тільки страсть і заповіт воскресення святої правди, волі золотої на землі, на Українській Землі. Бо з могили встав той, що не вмирає, встав геній.

Чи бачиш, прапоре, його? Він же тебе витає, тебе обіймає і шепче, і каже тобі так голосно, щоб ті слова почуло кожне українське серце: “Учітєся, брати мої, думайте, читайте...” Прапоре! Ти цим словом живий і житимеш, поки сонце сяє! А з підлисецької Білої Гори до тебе прилинув другий Добрий Дух і твої шовкові нитки, твої райдужні барви насичує словом живим, могутим: “Вирвеш ми очі і душу ми вирвеш, а не вирвеш милости й віри не возьмеш, а не вирвеш любови й віри не вирвеш, бо руське ми серце і віра руська!”. Словом-прися-

гою оцього псалму Русланового ти живий і вічно молодий житимеш серед поколінь українського народу, бо віра сердець його “як Бескид поставилася на любови”.

Та чи тільки ті два великі невмирущі духи витають тебе нині, наш прапоре? А ми всі? Чи ж очі наші не спочивають на тобі радістю великою, чи серця наші й душі не обіймають тебе вірою й любов’ю горячою, живою? Так, ми! Але де ті сотки тисяч, що нині хотіли тут бути, а бути не можуть? Вони тут, коло свого прапора. Я їх бачу, я чую їх привяність, чую пошум їх живих душ довкруги цього прапора, як вони його витають, як з нами спільно молитву мовлять, як з нами бажанням ясного світла прапор обдають. То тільки тіл їх нема. А душі є, душі мільонів українського народу. Чи чуєте, браття, як довкруги прапора серця українців дзвонами дзвонять? Я чую! Бо кажу вам — нема у світі такої кричі, щоб такі голосні дзвони вилити в серцях, як голосні удари людських сердець, що люблять! А їх мільони, тих сердець України, що дзвонять дзвонами Великодня, на благословення прапора Матери-Просвіти! В тій сильній мові душ, у гомоні сердець мільонів лежить величність нинішнього Свята. Свято скінчилось, наш Найдостойніший Владика поблагословить прапор на його великий шлях, на ясний шлях, що тернями стелється українськими землями, щоб тим, що бачать, очі нагрівати й серця святою правдою на землі й українською культурою духа накормляти, а тим голодним правди, ще незрячим, щоб очі отворити і силу вливати, щоб і вони побачили і пішли за прапором на шлях перемоги! Перемоги над чорною годиною і владою тьми. Амінь!”

Український поет Анатоль Курдик і композитор Микола Колесса створили до просвітянського ювілею пісню, що широко пішла в народні маси. Її невдовзі співали просвітяни як на українських землях, так і поза ними:

“ПРОСВІТИ” АРМІЯ ІДЕ!

*Хай наша пісня волі і віри,
Як грім на весну загуде,
Що в завтра — соняшне й розцвіле
Просвіти армія іде!*

*Над нею — Бог в благословенні
Під нею — рівний, ясний шлях.
Тримайте твердо юні жмені
Просвіти золото-синій стяг!*

*Довкола села, поле, гори...
Кипить всім молодая кров
І з нас народ могутній творить
Просвіти зов, пророчий зов!*

*Ставай до нас, не бійся бою!
Проклят байдужий хай буде, —
Як в переможний змаг з птьмою
Просвіти армія іде!*

Невдовзі газета українських емігрантів у Сполучених Штатах Америки “Свобода” напише чудову підсумкову статтю про поважний ювілей “Просвіти”, яку Василь Кук опрацює з великою користю для підпілля ОУН:

“ПРОСВІТА”-МАТИ НАС КЛИЧЕ

(В 70-літній ювілей матірньої “Просвіти”)

Стійте, брати і сестри! Стійте, українці, що Вас доля заставила жити в далекій чужині. Чи чуєте? Через ріки й гори, через широке море, безмежні океани гомонить до вас гомін рідний. Серед буйного і метушливого життя на землі Вашингтона, і на широких ланах Канади, і серед прерій Бразилії й Аргентини чуємо виразно той голос землі далекої, але дуже близької, бо рідної. Серед клічів сумних-невеселих вирізняється клич могутній і бадьорий: Слава! Слава!..

Кому ж то й звідки такі оклики величні? Це наші рідні брати в далеких ріднім краю, в нашій князів Львові, і в Перемишлі, і в Тернополі, і в Станиславові, і в Коломиї, і по всіх містах та селах землі нашої весь народ український кличе на славу “Просвіти”, Матері нашій, у її 70-ліття. Це ж бо 70 років минає, як наша “Просвіта” у Львові до великої праці стала, темний і прибитий народ пробудила, освітила, навчила, як з усім лихом боротись, і на ясний шлях до сонця вивела! Це ж бо вона, “Просвіта”, понесла світло освіти і свідомости по всіх селах і містах наших, про всі потреби народу подбала і всім іншим на-

роднім товариствам дорогу до праці вказала, з невідомої маси свідому націю зробила! За сім десятків років “Просвіта” чудо з народом учинила, і далі веде його, і далі освічує, освідомляє, національно виховує, організує і всім установам свідомих людей постачає.

То за те велике і спасенне діло, за те, що “Просвіта” народові духовно і матеріально загинути не дала, весь народ славить її і величає, і в Ювілейному Році свою вірність і сердечну відданість проявляє. Кожний свідомий українець, молодий і старий, чоловік і жінка, хлопець і дівчина, всі під “Просвіти” прапор стають, під величний, ясний, всі себе лицарями “Просвіти” почувують і під проводом її у бій з птьмою і з нуждою вирушають, на добро своє і всього народу українського.

В неділю Самарянки, 22 травня 1938 року, святити прапор “Просвіти” в храмі св. Юра у Львові.

Гордо замаяв новопосвячений прапор на горі св. Юра, в руках запряженого хорунжого. І вклонився прапор на схід і на захід, на північ і на південь, даючи тим знати, що він усі вітки українського народу і всіх українців загалом у Рідний Краю і на чужині духовно об’єднує і на один шлях веде, і до одної мети кличе, до одного добра і щастя! А коли клонився на захід, то і Вам клонився, земляки рідні на землі американській! І Вам пригадав, хто Ви, і дав знати, що й Вас пригортає під свої крила і в ряди своїх лицарів кличе!

Правда! Не відбулося те посвячення прапора “Просвіти” так величаво, як того собі “Просвіти” і весь народ український бажали, і як той прапор заслужував. Мали прибути до Львова сотні тисяч свідомих українців з краю і з-за кордонів, і з Америки далекої, мали втішатися видом прапора нового і найкращого з прапорів очі стотисячних мас народу. Мали повести його в триумфі вулицями Львова. Не так сталося. Тільки скромна львівська громада, кілька тисяч українців були на цім великім святі.

Але — як казав проповідник — хоч ті сотні тисяч, не з їх вини і не з вини “Просвіти” не могли бути прив’язані тілом, то зате мільони, весь народ український був при тому прив’язаний духом і серцем. І в душі своїй усі прирекли собі вірно стояти при прапорі тому ясному, і при тій “Просвіті”-Матері, і вірно сповнити її заповіді — собі на добро, всьому народові на добро і щастя. І вірно прирекли собі сповнити всі ювілейні обов’язки супроти “Просвіти”, знаючи, що сповняють це для свого власного добра, на славу, честь і щастя українського народу.

Ми певні, дорогі брати, що і Ви там, за океаном, полинули в той час духом і серцем до Рідного Краю і прилягли душею до того прапора рідного. І Ви рішилися сповнити обов’язки свідомих громадян супроти прапора того і “Просвіти”-Матері нашої і Краю Рідного свого. Бо і Ви розумієте, чим є “Просвіта” для народу нашого і для Вас на чужині! Бо і Ви знаєте, що духовно опікується вона всіма своїми дітьми: і тими в краю, і тими за морями.

Чи не правда це, що коли на чужині зібрався гурток українців, то зараз подумав передовсім про заснування своєї “Просвіти”, або подібного товариства на її зразок, де міг би знайти і розвагу, і ширшу пораду, і поуку в потребі? Чи не правда, що всі ті Ваші великі й корисні товариства й організації, що Ви створили за морем, це діти “Просвіти”, бо ж від “Просвіти” навчилися Ви організуватися політично, економічно, культурно і добродійно, освічуватися, вчитися, жити людським життям. А скільки Вас і безпосередньо з-за моря звертали по пораду й поуку до своєї “Просвіти” як до матері? Чи не згадуєте Ви там серед хмародерів Нью Йорку і Шикага, на фермах Канади і на степах Бразилії й Аргентини про свою читальню в селі чи в містечку, і про “Просвіту” рідну у Львові? І чи не тужите за нею? І чи ті товариства Ваші, засновані на її подобу, не втишують Вашої туги і не дають Вам частинки Рідного Краю і життя на чужині?

Так, дорогі брати! Ви далеко простором, але близько і тісно зв’язані з рідним народом і краєм, і селом, і містом — завдяки “Просвіті”. То вона, “Просвіта”, не дає Вам забути про рідне і каже Вам виховувати дітей на ширих українців. То “Просві-

та” підтримує Вас духовно і морально. То завдяки їй Ви серед моря чужого народу і чужої віри стоїте вірно при нації своїй і вірі своїй, Церкві своїй святій! То завдяки “Просвіті”, завдяки її культурному вихованню, Ви маєте добру славу серед чужинців і добру славу ширите між ними про нарід свій і про Україну!

То віримо, що і Ви вчините все, що у Вашій силі, щоб ту “Просвіту” в її Ювілейному Році належно звеличати, підтримати її морально і матеріально, щоб вона і надалі могла для добра народу працювати, його здобутки множити і кріпити та на велику пору приготувати. Бо ще і далі праця “Просвіти” потрібна і konieczna, бо ще й нині багато у нас невідомих і бідних і визискуваних; ще багато праці треба, щоб народ дійшов до найвишого добра, яке мають інші народи.

Що ж учинити, які обов’язки сповнити? Перша річ, Дорогі Земляки, “Просвіті” достойний поклін віддати, її вшанувати, бо так і самі себе перед світом ушануємо. Бо весь культурний світ своїх заслужених людей, а тим більше заслужених установи, вшановує. Отже всі Ви подбайте, щоб у Вашій місцевості, у Вашій окрузі відбулися ювілейні святкування в честь “Просвіти”: здвиги, академії, концерти, вистави, походи. В кожній місцевині, де тільки живе хоч би найменший гурток українців, треба по мірі своїх сил уладити Свято “Просвіти”. Для владження Свята повинен у кожнім більшім місті-осередку заснуватися окрешній Ювілейний Комітет, а в кожній місцевині — місцевий Ювілейний Комітет.

Друга річ — вислати щедру жертву на нитку до прапора “Просвіти”. На нитку звичайну, срібну, або золоту. Чим щедріша жертва, тим краща нитка, тим більша Ваша поміч у праці “Просвіти”. Кожний жертводавець на нитку дістає з “Просвіти” прегарну грамоту. Даток на нитку в прапорі “Просвіти” — то один з основних обов’язків супроти “Просвіти” в її Ювілейному Році.

Третій обов’язок, що його конче треба сповнити, то вступити в члени матерньої “Просвіти” ще в цім році. Стати лицарем “Просвіти” — це обов’язок кожного, хто почуває себе свідомим українцем, бо масове членство — це найкраща моральна і матеріальна основа “Просвіти” в її дальшій праці.

Четвертий обов’язок — купити собі ювілейну відзнаку “Просвіти”. Відзнака срібна, золота, або звичайна, а кожна дуже красива і дуже дешева. Всі українці, від найменшого до найбільшого, повинні прикрасити свої груди ясним сонцем “Просвіти”, що сяє на ювілейній відзнаці.

А крім того, всі свідомі люди й установи повинні придбати собі три великі прегарні образи “Просвіти”, що з них один зображує прапор “Просвіти”, другий все-народність “Просвіти”, а третій — масове членство-лицарство “Просвіти”. Відзнака й ті образи “Просвіти”, як і грамота за жертву на нитку і членська грамота, будуть кожному найкращою мистецькою і тривалою пам’яткою з Ювілейного Року “Просвіти”, а також назверхнім доказом національної свідомости. Всі обов’язки повинен сповнити кожний сам від себе, а ще краще буде, коли і приєднуванням членів, збиранням жертв на нитку і продажем відзнак та образів займуться зорганізовані Ювілейні Комітети в порозумінні з “Просвітою” у Львові

Нехай же попливуть з далекого краю через океан синій вияви вірности Вашої “Просвіти”-Матері і докази свідомости Вашої! Нехай пливуть дописи радісні про святкування великі і жертви щедрі на нитки в прапорі “Просвіти” і заяви членства-лицарства Вашого під прапором “Просвіти”. Нехай з радістю “Просвіта”-Мати дізнається, що й ті мільони дітей України, які живуть за океаном, високо прапор її хочуть піднести і гідно й витривало нести-муть його аж до перемоги. Нехай світ увесь культурний побачить, що ми, всі діти України, по всім світі, де тільки живемо, не тільки на словах, але й серцем і ділом — всі одно велике тіло, один великий дух, якого і врата адові не переможуть. Покажімо під прапором “Просвіти” єдність свого духа, то створимо і силу велику, і швидше дійдемо до вимріяного щастя Нації Української!”

Усе почалося з Наталі Кублановської.

У дні Всесвітнього форуму українців у мене вдома пролунав телефонний дзвінок. М'який жіночий голос повідомив, що група делегатів з російського міста Іваново хоче зустрітися зі мною (я був тоді головою секретаріату Української всесвітньої координаційної ради).

Ось я знайомлюся з групою людей. Головна тут вона — Наталя Кублановська — світловолоса, всміхнена, елегантно одягнена і з бездоганною українською мовою. Виявляється, вона — галичанка, що її невідомо які вітри занесли в Росію. Працює директором Ново-талицького музею родини Цветаєвих під Іваново, дружина відомого поета й правозахисника Юрія Кублановського, що після розвалу Союзу повернувся додому з Франції. Наталя розповідає, що шукала зустрічі зі мною з двох причин. Перша: вона хоче перекласти на російську мій роман “Марія Башкирцева”, а також збирається поставити за ним виставу (очолює молодіжний любительський театр). Друга: має звести мене з бізнесменом Володимиром Побуринним, який у захваті від особи Петра Ячика, що про нього він довідався з моєї книжки “Українець, який відмовився бути бідним”. Володимир — також член івановської делегації, але він десь на екскурсії в Лаврі. Наталя не мала змоги повідомити йому, на коли ми вмовилися про зустріч. А ще вона від імені правління українського товариства Івановської області запрошує мене прийти до них на виступи. Отоді матиму нагоду знайомства і з Володимиром Побуринним, який, за словами Кублановської, після книжки про Ячика зацікавився Лігою українських меценатів і має бажання вступити до неї.

Одне слово, “протокол про наміри” було підписано.

Минув якийсь час — і від Кублановської прийшло повідомлення про те, на коли мене запрошують до Іваново. Я перебрав у пам'яті, що я знаю про це місто. Столиця російського ситцю, його велетенські хімкомбінати, трикотажні й швейні фабрики рекрутували з усього СРСР дівчат, яким пропонувалося ставати ткалями і швачками. Одне слово, СРСР у мініатюрі. Тільки з тотальним переважанням жіночої статі. Не випадково ж у часи моєї молодості була популярна пісенька про те, що “Іваново — город невест”.

Нарешті Іваново обізвалося радісним голосом Кублановської: переклад “Марії Башкирцевої” не тільки завершено — книжка вже вийшла друком. Передмову до неї написав Юрій Кублановський. Ми вмовилися, що в середині вересня я зі Світлоною Короненко, яка була тоді пресекретарем Ліги українських меценатів, будемо в Іваново.

Вирішили їхати власним транспортом. Наш мікроавтобус завантажили книжками видавництва “Ярославів Вал” (збрали цілу бібліотеку для Івановського українського культурного товариства), додали до цього батарею пляшок “Оболонського” і львівський “Світоч” — гостинці з України.

Переїхавши кордон у Конотопі, опинилися на російській території. І вже по якомусь часі зауважили, як різко почав

Убивство в Росії

Уривок із другої мемуарної книжки М. Слабошпицького “Тіні в дзеркалі”, яка незабаром побачить світ у видавництві “Ярославів Вал”

змінюватися пейзаж. Зникли білостінні хати у вишняках, охайні подвір'я, дбайливо оточені загорожами. За вікном пропливали ніби наспіх зведені чорностінні хати з маленькими вікнами, занехаяні дворища без жодного натяку на спробу відгородитися від дороги. Водій Володя, який раніше був дальнобійником і знає цю дорогу, так, що міг би проїхати по ній із заплющеними очима, розповідає, що такий понурий пейзаж, який відкрився нам після кордону, супроводжує скрізь по Росії. “Не люблять вони справді господарювати на обійстях і на городах — це їм нудно і нецікаво. А якщо десь побачите білу хату, оточену садком, знайте: там живуть українці”.

Володя з великою іронією ставиться до росіян і силпе дотепними про них анекдотами. Каже, що йому довелося служити в армії в Росії і якийсь час працювати там, то він їх добре вивчив, і в нього немає жодних підстав любити їх. “Як вони ставляться до нас — “хахли! хахли!” — так і я ставлюся до них”.

Заночували в готелі в Протвино. Знаю, що тут є кілька великих науково-дослідних інститутів. Отже, це місто наукової інтелігенції. Але вночі цього чомусь не відчувалося. Цілу ніч під вікнами готелю і в коридорі лунав голосний мат, ревіли п'яні голоси. Була зчинилася бійка, приїхала міліція і мало не до ранку розбиралася з дебоширами. До речі, міліціонери також послугувалися матом-перематом.

Вранці, невиспани і, звичайно ж, із поганим настроєм, поспорбавши коричневу бурду, що її видавали за чорну каву, ми, перемагаючи бажання повернутися назад, рушили далі. Об'їзною дорогою поминули Москву. Кілометрів, може, за сто побачили при дорозі велике кафе з незвичним для Росії написом “Мрія”. Зупинилися і зайшли. Я зумисне російською мовою запитав дівчину, що стояла за шинквасом, що це таке — “Мрія”? Вона відповіла: мрія — це російською “мечта”. А назвали вони своє кафе так тому, що його засновник — українська культурна громада, котра й називається “Мрія”.

І тоді я заговорив українською. Сказав, що ми з Києва і що ідемо саме на запрошення “Мрії” в Іваново. Дівчина зраділа, мовби родичів зустріла. Відразу ж накрила на стіл. А в кінці відмовилася брати гроші. “Мрія” може собі дозволити безкоштовно погостувати дорогих земляків. І погостунок був щедрий. Так не хотілося переривати нашу трапезу в “Мрії” — справжній український борщ, а до нього — пампушки з часником, деруни зі сметаною. І звичайно ж, натуральна кава, анітрохи не подібна на те, що ми пили в Протвино.

І ось — Іваново. Сіре місто виступає нам назустріч із похмурого дня. Жодного натяку на якусь архітектурну своєрідність. Обдерті стіни будинків, брудні вулиці. Оце, виявляється, такий він, “город невест”. Кублановська повідомляє, що нас поселяють у вчорашньому меморіальному музеї сім'ї Бубнових, котрий незабаром буде реконструйовано під елітний готель. Виявляється, ці хороми належали фабрикантові Сергієві Бубнову, син якого Андрій невідомо чому і невідомо як опинився в партії більшовиків і доскочив там високих посад. Був членом маріонеткового Українського радянського уряду, заведеного 1918 року з Москви до Харкова. Далі обіймав пости начальника Політуправління Червоної Армії, наркомом освіти Російської Федерації. Потім його знову кинули в Україну, де він став членом політбюро ЦК КП(У). Здається, був репресований. Отакий парадокс родини фабриканта Бубнова, якого довелося перефарбувати в історії в червоний колір. А тепер міф про Бубнових викидали на смітник історії, і всі пропагандивні екс-

понати поздирано зі стін. На наших очах їх розгрібали й вантажили на сміттєвоз п'яні комунальники. Один із них підібрав із підлоги кілька фотознімків і довго розглядав, а потім сказав: “Ну ж і морди!” — пошматував знімки й кинув у паперовий мішок, куди вони згрібали весь музейний непотріб. Музей легко перестав бути музеєм і легко починав ставати готелем — ми були першими тимчасовими його постояльцями.

Вже ввечері до нас приїхали двоє чоловіків. Обидва — Володимир. Старший — стриманий і суворий Цимбал, — голова правління “Мрії”. І молодий — Побуринний, — його заступник. Вже добре знаний підприємець і меценат. Мені відразу сподобалися його відкрите обличчя і тонке почуття гумору. Вони забрали нас на вечір у ресторан, і ми склали докладну програму нашого перебування в Іваново: зустріч із правлінням “Мрії”, участь у конференції національних товариств області, презентація перекладу “Марії Башкирцевої” і прес-конференція, в якій візьмуть участь Володимир Цимбал і я.

З'ясувалося, що в цих краях дуже багато українців. Значна частина з них — учорашні військові. Довкола Іваново були зосереджені кілька стратегічних ракетних частин. Чимало наших земляків позаводили сім'ї й осіли в цих краях. Немало було й тих, хто ще до розвалу Союзу приїхав сюди для роботи на підприємствах, маючи там добрі заробітки. Одне слово, на хвилі високого піднесення після українського референдуму про незалежність швидко виникло численне товариство. І майже всі головні посади в його правління посіли вчорашні військові, що, безперечно ж, було товариством на користь, оскільки в ньому небагато часу поглинали всякі дискусії та суперечки з кожного приводу, як то часто буває там, де збереться охоча до цього інтелігенція.

Скажімо, Володимир Цимбал, здається, відставний підполковник рішуче припиняв усілякі з'ясування того, чому так те чи те склалося, і відразу вимагав од усіх пропозицій та рецептів виправити ситуацію. Одне слово, нав'язував культ конструктивно-практичного мислення. В цьому його охоче підтримував Побуринний — чоловік винятково креативний і практичний. Іхній авторитет в організації був справді незаперечний. Цимбал легко заходив у всі високі владні кабінети і виходив звідти з позитивним результатом. А Побуринний фінансував товариство, що давало змогу проводити наймасовіші заходи. “Мрія” ніколи не знала фінансового голоду. Кублановська фонтанувала гуманітарними ідеями, котрі, як правило, приймалися правлінням.

Треба також урахувати: то був час, коли Україна ще не встигла розчарувати діаспору корупційністю, тотальним казнокрадством, бездарністю і чварами діячів, що претендували на роль національних лідерів. В Україні ще не розпочалися тотальне розчарування й соціальна апатія. Та й зі своєю діаспорою Україна хоч якось пробувала співпрацювати (чого майже немає сьогодні, коли вона зовсім одвернулася від усієї діаспори на пострадянському просторі, покинувши її напризволяще).

Про тодішній національний ентузіазм українців поза Україною (ще навіть і до проголошення незалежності) красномовно свідчить ось такий факт: коли в Україні розпочалася студентська революція на граніті, і коли Київ та інші міста стрясали антиімперські мітинги, а демократично обрані обласні ради у Львові, Тернополі й Івано-Франківську ухвалили рішення про знесення пам'ятників Леніну, з ЦК КПУ пішла команда в усі усюди засуджувати націоналістів-ворогобників і стати на сторо-

жі “завоювань Жовтня”. Тоді в органі ЦК КПУ “Радянській Україні” з'явилася стаття за підписом групи військовослужбовців Кримської військової бази, де шельмувалися всі демократи і засуджувалися всі їхні слова і дії. Гвардії старший лейтенант Володимир Побуринний зініціював статтю-відповідь на неї. Ось вона.

“Нам пора для України жити”

Шановна редакціє!

Просимо опублікувати наш відкритий лист у відповідь на звернення військовослужбовців Кримської військової бази у номері “Радянської України” за 22 листопада 1990 року. Такого ж листа ми надіслали до редакції “Радянської України”, проте не віримо, що його опублікують”.

Гв. ст. л-т Побуринний В. Є., гв. ряд. Фурман А. В., гв. мл. с-т Тончук Ю. Н., гв. ряд. Сіплівий Ю. Н. та інші (всього 56 підписів).

ШАНОВНІ колеги! Ми, офіцери, прапорщики, солдати — українці, прочитавши у номері за 22 листопада ваше звернення до Президії Верховної Ради Української РСР, заявляємо, що не підтримуємо його.

Служимо далеко від Батьківщини — в Івановській області, але доля України турбує нас. Система, котра побудована на антилюдській ідеології, доживає в агонії останні дні. Колоніальна імперія, яку ми послані захищати, розвалюється на очах. Соціалістична ідея, про котру ви пишете і збираєтесь захищати, приречена. Горі тим, хто не розуміє цього. Вистачить нам десятків мільйонів жертв (з яких чимало українців) голодомору та репресій. 73 роки після жовтневого перевороту показали, куди ми прийшли і що збудували. Показали вони і справжнє лице “керівної і спрямовуючої”, яка привела нас на задвіркі світової історії, а тепер прагне зробити “людську міну” і уникнути суду. Ваше звернення, шановні колеги, нагадує лекції замполітів, котрі ми чули і чуємо постійно.

Не дивно, як ви сприймаєте “зловісні ідеї Степана Бандери”. А чи знаєте ви, що це за ідеї? Чи читали ви бодай одну його працю? “Не читали, не знаємо, но осуджаємо” — це вже було в нашій історії. Хто ви, автори цього звернення? Хто ті, що “єдинодушно піддержали”? Чому звертаєтесь в парламент України, в українську газету, на російській мові? І не може бути ніхто з нас, військових, на місці полковника Григор'єва — як ви стверджуєте, бо призначення армії захищати, а не воювати з народом. Ніхто з нас ніколи не підніме зброю проти свого народу. Ви лякаєтесь слова “пан”, котрим споконвіку звалися на Україні, боїтесь рішення обласних Рад Західної України, вважаєте, що студенти ганьблять націю своєю голодовкою. Проте не за вами піде український народ.

Ми, офіцери, прапорщики, сержанти та солдати-українці, серед яких представники різних областей України, підтримуємо рішення Тернопільської, Івано-Франківської, Львівської міських Рад про знесення пам'ятників засновнику тоталітарного режиму Ульянову-Леніну, підтримуємо рішучість студентів у боротьбі за створення незалежної України. Висловлюємо недовір'я Верховній Раді, обраній на однопартійній основі і вимагаємо негайного розпуску Верховної Ради УРСР і виборів парламенту на багатопартійній основі.

Від нового парламенту чекаємо: рішень про справедливий вихід України із складу СРСР і побудови всіх економічних зв'язків з Союзом, як між незалежними державами;

прийняття законів про Збройні Сили України, внутрішні війська та органи державної безпеки;

рішень про націоналізацію майна КПРС.

Ми служимо в багатонаціональних колективах і, повірте, нічого не нав'язуємо іншим народам, бажаємо їм жити так, як вони вважають за потрібне. Але ми — українці, і хочемо жити, служити і працювати на Україні.

“Нам пора для України жити”, — як сказав І. Франко.

Слава Україні!

Далі буде.

Білі автографи малої прози Миколи Томенка

Олеся ТОМЕНКО,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри культури та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури

Микола Томенко знаний в українській літературі як поет, публіцист, поет-пісняр, дитячий письменник і драматург. Його “Трудова книжка матері” включена до вивчення в шкільній програмі Міністерством освіти України.

Проте мало хто знає, що Микола Томенко — чудовий прозаїк. Власне, ця книга розкриває ще одну грань таланту письменника. Образи і теми до болю прості, водночас житейські мудрі і всеохопні. І читачі різного віку й різних поколінь знаходять тут свою, близьку саме їм штрих-лінію, яка колись проходила і в їхньому житті. Або ж змушують замислитися над простими, до болю буденними речами, які письменником осмислені і перетворені у філософські категорії. Його філософія не трансцендентна, а кардіоцентрична, це справжня філософія серця: серця відданого сина, серця, відкритого до людей, серця, яким письменник намагався зрозуміти і глибину природи, і глибину людської душі.

Мала проза — не простий жанр. Але саме в ньому розкривається майстерність слова, відшліфована думка, концентрація образу та стиль мислення. Василь Стефаник, Григор Тютюнник — майстри малої прози, які стали справжніми вчителями для Миколи Томенка. Але відмінність полягає в тому, що у “поета Миколи Томенка вона дуже поетична” (за влучним висловом Михайла Наєнка). Саме поетичний образ робить канву малої прози М. Томенка особливою та такою, що вирізняє її зпоміж інших творів сучасної української прози. Деякі з новел можна сміливо назвати поезією в прозі (“Над ставком туман”, “Кладочка”, “Мороз іде”, “Ви так далеко вже” та інші).

“Над моїм полем вечір, вечір... Ще так ніколи він не цвів. То ти бузок несла до хати, що я в росі тобі приніс... Далеко так десь небосхили через яри наші лягли... І той бузок, що на півнеба, в твоїх очах умить зацвів”. (“Над моїм полем — вечір”); або ж ескіз “Літо”: “Відбілілося, відгулялося, поміж соняхів заблукалося. Павутиною перерізано, і лежить тепер, як кавун в степу, і стіка в траву літо соками...”

Автор сам дає жанрове означення своїм творам, і це означення тісно переплітається із мистецькою термінологією: ескізи, етюди, образки, замальовки. Але якщо розглядати ці мистецькі твори як підґрунтя для подальшої завершеної картини, то

У видавництві “Щек” минулого року побачила світ книга малої прози Миколи Томенка “Білі автографи. Коріння блискавки”. Книга, яка складається із повісті-мозаїки “Білі автографи”, розділу малої прози “Коріння блискавки”, віршів у прозі, етюдів, образків, ескізів, замальовок, об’єднаних назвою “В галактиці душі твоєї” та етюдів повоєнного дитинства “Мати збирала насіння”.

прозові твори Миколи Томенка є абсолютно завершеними і такими, що піднімаються до філософських узагальнень, до ціннісних категорій усього людства...

Різні теми охоплює автор своїм надчутливим нервом. Від голодного і холодного дитинства, яке все ж було зігрите маминим теплом, від глибокого сирого погребя, в якому мусіли ховатися від фашистів, від загаток на каламутному потоці, в якому сиділи днями разом із друзями, від ворожого танка на сусідньому подвір’ї, в який хлопчача цікавість змусила залізи попри смертельну небезпеку, від крутої гори Бабин Пуп, з якої летіли на санчатах (“Бабин Пуп”), до нічного сторожування на баштані (“Вечорове поле”), чищення джерел в глибокій криниці, з якої брало воду все село і які отруїв зайда (“Чистили джерела”), до черствості чиновників (“Мамина пенсія”), нахабства графоманів (“Я відгукнувся першим”), лицемірства колег (“Таранка для пивка”).

Палітра почуттів, які проходять перед читачем, дуже широка. Але камертоном, який задає лад всій книзі, є глибокий ліризм та морально-етичні поняття Добра, Совісті, Співчуття, Честі, Чесності, Скромності, Порядності, Справедливості і Любові. Ці категорії, закладені ще з дитинства, є тим об’єктивом, через який письменник фіксує таке непросте життя, психологію вчинків та приходить до філософських висновків. Можна стверджувати, що в прозі Микола

Томенко виступає в трьох іпостасях: художника (можливо, навіть і кінохудожника), психолога і філософа.

Його тексти наповнені візуальними образами (колосьячко, що шелестить над головою маленького Миколки, який несе їсти матері у поле, снопи іскор від багаття, вибілені яблуні, що стоять “ніби у білих сарафанчиках”, зелені півники, що ростуть коло хати, золоті голови соняхів), звуковим ефектом (шелест жита, хлопіт човна, гуркіт криги, тужливий крик журавлів, перекумування жаб у копанці, лоскітливе кування зозулі), запахами (медові пахощі квітучої білої акації чи осіннього диму в городах), фізичним відчуттям хвищів, що б’є в обличчя або тепла лежанки, роси, яка “коле в п’яти”, або густої пелени туманів.

“...Ранок піднімався над високими то полями, а навздогін йому летіли золоті промінчики, і здавалося, що в кожному промінчику сидять якісь чарівні мідні дзвоники і так голосно видзвонюють над світом, що чути їх далеко-далеко...” (“Залпальничка”).

А найнеприйнятнішими для письменника є байдужість, ситість, тупість, обмеженість, через які “багато залів у серці нашого ермітажу пустіють... І якось страшно дивитися на голі стіни наших почуттів”. Тому авторові завжди шкода таких людей, хоча вони завжди присутні у нашому житті, їх не оминуть, але і жити з ними поруч не легко, адже вони слідувать геть іншим принципам, ніж тим, які сповідує письменник. Для деякого (як у новелі “Тісний одяг”) в житті все встелено килимами, бо “дбав лише про себе. Бачив лише себе. Хи зувався собою і сам будовав собі бронзовий пам’ятник. Що тобі той одяг із материнського сумління? Він затісний був на тебе, він тиснув тебе, і ти скинув його, аби не завважав вільно почувати себе в світі, що оточував тебе... Як це легко: ні за що не відповідати, ні перед ким не червоніти. Роби, що заманеться... А про якийсь там одяг, сумління.. Навіщо?”

Таких риторичних запитань Микола Томенко ставить дуже багато, і це спонукає до роздумів, до переосмислення власного шляху, до пошуку істини. Можливо, не всіх. Можливо, тільки тих, для кого, як і для автора, головне — “бути Людиною доти, поки їтимеш через усю швидкоплинну ріку життя” (“Через усє життя”).

Близький письменник у своїх витоках, першоджерелах до природи, рідної землі, до якої він повсякчас звертається і повертається. Ця близькість помітна в порівнянні з імпресіоністичним “Intermezzo” Михайла Коцюбинського. Його герой знаходить рівновагу на червневих нивах, під промінням сонця, у срібних нитях співу жайвора. “Я не можу розминутися з людиною”, — каже герой М. Коцюбинського. Так само не може розминутися з людиною і Микола Томенко.

Його людина — до болю проста. Це і тітка Марія, душа якої була “доброю і лагідною. Сама невеличка на зріст, висохла, як осінній сонях, легка, мов пір’їнка, усе з сапою не розлучалась... Вічно нагнута до землі, щось садила, прополювала, підгортала. Здається, її руки ніколи й не відпочивали...” (“Крокви”, с. 270). І брат Жень, який ні дня не спочивав, хоча одна нога була на дерев’яниці, і дід Марко, який стеріг баштан, і дід Микита з бабою Килиною, і матрос Мавльоткін, і тато, який не вернувся з війни, і увесь всесвіт у слові МАТИ. Цей образ, оповитий неймовірним теплом і любов’ю, проходить через усю творчість поета. Його матір стала уособленням тисяч матерів України, долю яких поет виспівав-вистраждав у головній своїй книзі — поемі народного болю “Трудова книжка матері”. Як зазначає академік М. Жулинський, “першими рядками в життєвій і творчій долі поета Миколи Томенка були і залишаються сліди від босих ніг на першому снігу, з яких не зводила своїх скорботних і радісних очей його Мати. Поета ці материнські очі кличуть до слова, обіпкують застиглим навіки болем, “тривожать серце, ніби крик”, зобов’язують відповідальністю за пам’ять свого роду, за скроплену кров’ю, засіяну обелісками і хрестами батьківську землю, за пам’ять свого обпаленого війною полотняного покоління, від імені якого Микола Томенко залишає нам білі автографи драматичної долі України”. [Микола Жулинський “Білі автографи української долі” з передмови до “Трудової книжки матері”, К., “Фенікс”, 2008].

А скільки філософських питань ставить у своїй прозі письменник! І уважний читач знайде на них відповіді. Ми все кудись поспішаємо. І нам здається, що “час колись може сповільнити свій темп, і ми тоді досхочу наговоримося, нарадіємося, частіше ходитимемо в гості...” (новела “Прийди і запитай”). Колись, згодом, невдовзі, ось-ось. Але резюме невтішне — час, як і раніше, летітиме вперед. І годі сподіватися на його зупинку. Тому треба не спізнитися і відчутти всю повноту життя тут і зараз.

Шістнадцяті Затулівітрівські читання в Бучаку

Час неблаганно летить і віддаляє нас все більше від дня, коли останній раз хто чув, а хто бачив поета, хто спілкувався із ним... Набрatisя духу, творчої уяви, одержати наснагу, заглибитися у затулівітрівський простір у кінці липня щорічно з’їжджаються на Канівщину в Бучак — у день Св. Володимира, — поціновувачі майстра слова.

Нишука: “...В. Затулівітер — автор 14 поетичних збірок, 2 книжок прози — зміг згуртувати навколо себе митців, які належать, як і він сам, до золотого фонду України.

Просвітяни обладнали виставку робіт ілюстратора книги “Битіє від Серафима” В. Затулівітра заслуженого художника України Генрі Ягодкіна та його дочки Тетяни, керамістки Оксани Москаленко з Канева.

Голова Черкаського обласного об’єднання Громадської організації “ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, заслужений працівник освіти України Олена Феценко відзначила, що В. Затулівітер — велика постать, людина, яка своїм талантом поповнила скарбницю української культури, його велика любов до рідної землі слугує зразком для молодого покоління українців, на його творах виховується шкільна та студентська молодь області.

Заступник голови Фонду В. Затулівітра, голова міськрайонного товариства

“Просвіта” Віра Носенко висловила вдячність усім, хто долучився до цього духовного дійства, прийшов пошанувати великого поета. До цієї справи їй вдалося залучити школярів Канівщини, вчителів, членів міського літературного об’єднання. У щогорічних читаннях взяв участь і голова Дробрівської районної ради Володимир Дзєга, який слушно зауважив, що постаті двох великих поетів — В. Затулівітра та О. Софійенка, поріднили Канів та Дробрів.

Складність у простоті, зажура в радості — саме це і вніс в українську поезію Володимир Іванович Затулівітер, відкривши нові її грані.

На цьогорічні читання зібралися і кияни, й черкащани, й канівчани та дробрів’яни — прибули на Козацький Шпиль, аби вклонитися святій могилі, вшанувати пам’ять великого українського письменника Володимира Івановича Затулівітра.

Лунала поезія письменника, кобзар Михайло Коваль із Великого Хутора, що на Дробрівщині, виконував козацькі пісні та пісні на слова В. Затулівітра. Представник Міністерства культури Віктор Коврей озвучив вітання від Міністра культури Євгена

Олена ФЕЦЕНКО, голова Черкаського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, Заслужений працівник освіти України; Дарина БУХЕНСЬКА, “Молода “Просвіта”

Що новенького в кіно?

Художнє кіно

Історичний трилер про

Голокост “Викрадення диявола”

24 липня Держагентство України з питань кіно уклало з компанією “Гарнет Інтернешнл Медіа Груп” контракт про надання повнометражному копродукційному фільму “Викрадення диявола” державної фінансової підтримки розміром 21 млн 922 тис. 640 грн. Загальна вартість виробництва фільму — 115 млн 676 тис. грн.

Фільм є копродукцією України, Франції та Литви. Режисер стрічки та автор сценарію — французький режисер Філіп Азуле. Продюсер фільму з української сторони — Андрій Єрмак. В основі сюжету картини — реальна історія, яку розповів агент Моссада Пітер Цві Малкін про захоплення Адольфа Ейхмана — організатора Голокосту, який потім знайшов притулок в Аргентині. Замість того, щоб “ліквідувати” свою ціль, ізраїльським агентам наказали вистежити Ейхмана і таємно вивезти його до Ізраїлю, де б він постав перед судом. Завершення виробництва фільму заплановане на 2020-ий рік.

“Таємний щоденник Симона Петлюри”

Презентовано новий трейлер історичної драми “Таємний щоденник Симона Петлюри”, створеної за підтримки Держкіно України. Відома українська актриса Ірма Вітовська, яка зіграла одну з головних ролей, закликала переглянути його в мережі Інтернет: <https://www.youtube.com/watch?v=rH0cMG-GhwqU&feature=youtu.be>.

Фільм допоможе краще зрозуміти події тієї епохи. У ньому — Україна, 1917—1921 роки. Триває

відчайдушна боротьба за незалежність Української Народної Республіки. Лідер УНР Симон Петлюра намагається стримати агресію більшовицької Росії. Програвши боротьбу, Петлюра змушений емігрувати до Парижа. Але й там через дії агентів Москви його життя постійно під загрозою... Прем'єра в кінотеатрах України — 6 вересня 2018. Режисер: Олесь Янчук, У ролях: Сергій Фролов, Ірма Вітовська, Богдан Бенюк, Євген Нищук, Олег Третьяковський

Мультфільми

Фільм “Причинна” їде на фестиваль в Іспанію

Анімаційну баладу Андрія Шербака “Причинна” відібрано до участі у конкурсній програмі 9-го Picknic Film Festival, який пройде 17-19 серпня у місті Сандантер (Іспанія). Екранізація поеми Тараса Шевченка створена компанією “Магіка-фільм”.

“Мишко та Місячна Дзвінка”

Компанія “Борисфен-С” та “Студіо КАПІ” представили Держ-

кіно три завершені короткометражні анімаційні фільми: “Обід на Місяці”, “Знаменитий Мишко” та “Дзвінка читає Мишка”, що належать до циклу фільмів із загальною назвою “Мишко та Місячна Дзвінка”. Автор сценарію — Наталя Гузєєва, режисер — Людмила Ткачикова, продюсер — Михайл Маргуліс та Віктор Слєпцов. Маленькі глядачі побачать історію про те, як маленька дівчинка, яка мешкає на Місяці, вирушає до Землі, зустрічає неслухняного Мишка, після чого діти у веселій грі разом вчать від-рідняти добро від зла.

Документальне кіно

У Польщі — зйомки

“Операція “Грубешів”

Стрічка режисерки Олеси Моргунець-Ісаєнко створюється кінокомпанією “УМ-ГРУП”. Продюсером є Артем Денисов. Бургомістр Грубешова Томаш Зайонц надав дозвіл на зйомки фільму в місті, музеї та в інших історичних локаціях за подіями сюжету стрічки. Також були надані контакти

регіонального Грубешівського товариства, де знімальна група знайомилася з архівними матеріалами 1946-го року.

Стрічка розповідає про спільну боротьбу українських та польських повстанців проти радянських комуністів під час та після Другої світової війни. У ті роки українці та поляки були запеклими ворогами. І це робить факт їхньої бойової співпраці ще більш цінним та показовим. Один із них — спільна акція у польському місті Грубешів, під час якої був розгромлений радянський гарнізон, звільнені в'язні місцевої тюрми та знищено архів даних про переселенців.

Зйомки фільму відбуватимуться у Грубешові, Варшаві, Любліні та Києві. Прем'єру заплановано на 2019-ий рік.

Фестивалі

Нагороди Одеського

міжнародного кінофестивалю

21 липня в Одеському академічному театрі опери та балету відбулася урочиста церемонія закриття 9-го Одеського міжнародного кінофестивалю. Серед

нагороджених — фільми, створення яких було підтримано Держкіно України і які варто переглянути знавцям і любителям кіно.

Найкращим українським повнометражним фільмом визнано документальну стрічку “Дельта” режисера Олександра Течинського. Приз за найкращу режисуру отримала режисерка іронічної комедії “Герой мого часу” Тоня Ноябрьова. У прокаті фільм з'явиться 20 вересня. За найкращу акторську роботу нагорода дісталася Анастасії Пустовіт — виконавиці головної ролі у драмі дорослішання “Коли падають дерева” режисерки Марисі Нікітюк. В українській прокат фільм вийде 13 вересня. У національній конкурсній програмі короткометражних фільмів найкращою визнали психологічну драму режисерки Марини Рошиної “В радості, і тільки в радості”. Найкращим фільмом конкурсу Європейських документальних фільмів стала картина “Домашні ігри” режисерки Аліси Коваленко.

Підготувала
Ольга ЖМУДОВСЬКА

“Стус”: друга спроба вбивства — цензурою

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Скандал вибухнув у серпні — але основні події розверталися саме у липні, коли знімальна група наближалася до завершення зйомок фільму “Стус”. Стало відомо, що не будуть знімати одну з надважливих сцен про судилище над поетом, де його адвокатом був Віктор Медведчук — вельми помітна і зловісна постать у сучасній українській політиці, кум президента РФ. Адвокат Медведчука Ігор Кириленко оприлюднив 12 серпня заяву на сайті, що у разі виходу в прокат фільму “Стус” з “недостовірною інформацією про лідера громадського руху “Український вибір” він “залишає за собою право на відповідні правові дії, в т.ч. спрямовані на заборону демонстрації фільму через суд”.

Громадськість обурилася — адже після того вироку Стус вже не повернувся в Україну живим, а тому викреслити з історії про нього цей епізод означає перебрехати всю його біографію. Навіть прем'єр-міністр України Володимир Гройсман обурився і доручив очільникам Мінкульту та Держкі-

но “зробити все можливе”, щоб у фільмі про Стуса історію було подано “чесно, повністю і без перекручувань”. Члени знімальної групи, з якими вдалося поговорити, зраділи підтримці і наполягають, що сцену про суд буде дознято.

Фільм створює UM-GROUP Production за підтримки Державного агентства України з питань кіно. Продюсер стрічки Артем Денисов від імені знімальної групи зазначив, що “Ми визнаємо, що, видаляючи з останнього драфту сценарію серед іншого і цю сцену, ми не достатньо відповідально підійшли до аналізу її значущості для суспільства”.

...Але адвокати Медведчука продовжують погрожувати, і чи вдасться продюсерам і режисеру витримати тиск — поки що не ясно. Несподівано і син Василя Стуса заявив, що йому категорично не подобається сценарій і він проти цього фільму. Важко не погодитися з тими громадськими діячами, які вважають, що аби творити кіно про Василя Стуса, потрібно й самим бути дуже мужніми людьми.

Пилип КИСЛИЦЯ,
член Сумської “Просвіти”
ім. Тараса Шевченка

Шановна редакціє!

Нещодавно ми здійснили подорож містами України, відвідали Київ, Вінницю, Чернівці, Фастів. Оглянули визначні місця, музеї, поспілкувалися з мешканцями. Приємне враження справили краєзнавчі та художні музеї, зокрема музей Михайла Старицького, Лесі Українки, Ольги Кобилянської, Михайла Коцюбинського, музей УНР, фонтан Південного Бугу, ратуша з “чарівною Марічкою”, столичні й буковинські традиції вітати гостей.

Завершенням мандрівки був славний архітектурою, історією, мальовничими околицями р. Смолчица Кам'янець-Подільський. Тишилися наперед, що побуваємо у знаних музеях, фортецях, поблукаємо старовинними вуличками, якими ходили Микола Леонтович, Анатолій Свидницький, Микола Лисенко, Михайло Коцюбинський, наші політичні вожді, актори, художники... Поблукати історичною столицею Поділля та й України завадив дощ. Ще більше лихо спіткало нас у знаменитій вежі Устима Кармелюка, славного лицаря України, без якого немисляма наша історія, українська ідентичність... А от у вежі преславного Кам'янця його тепер потрактовано як... дрібного злодюжку (прізвисько зловмисно перекрутили — вже він на тих стендах фігурує як Карманюк, нібито од російського “карманщик”), що буцімто прокрався в церкві, прогнівив громаду й пана, то його “правомірно” за-

У кривому дзеркалі

таврували й вислали до Сибіру. Мовляв, що там про нього казати, як він тут і не був (міщанський жупел), нічого доброго не зробив, грабував не лиш багатих, а й бідних (sic!), домалювали до Кармелевого портрета міщанську одіж, наче се Голохвостий з комедії “За двома зайцями”, не пошкодували місця для зображення катівського знаряддя яким “пошанували” лицаря царські посіпаки — знай наших!

...Отакої слави сподобився героїчний Кармель, оспіваний у багатьох народів за свої самозречені подвиги, та ще й де — у столиці рідного Поділля! На всім терені, де діяв, славний лицар, переповідають про його шедристь до простолюдю, гнів до визискувачів і справедливе покарання, доглядають пам'ятники йому, бережуть криниці, рештки будівель, де діяв герой. Навіть у далекій Чувашії є легенда “Кармелева криниця”, бо й там втікач із Сибіру здобув прихильність і визнання волелюбного народу.

Не пошкодували світлих барв до змалювання образу Кармелюка й польські історики й поети, хоч він таки чимало збитків робив польському панству на Поділлі, вони згадують його шляхетність: переслідуваний лицар відкрито жив у рідному селі, шороку сповідався в церкві, — і ніхто не доносив на нього, навпаки, попереджали про переслідування, розставляли йому пастки. Ксьондз Тиміш Падуря склав про нього знамениту пісню “За Сибіром сонце сходить”:

*Зовуть мене розбійником,
кажуть, що вбиваю,
Я ж нікого не вбиваю,
бо й сам душу маю...*

Віддали належне йому й наші історики, письменники — Марко Вовчок, Михайло Старицький, Степан Васильченко (автор аж трьох п'єс про Кармеля на історичній матеріалі), Василь Кучер, створив чудову оперу Василь Костенко... А в сучасників, у незалежній Україні, “усе хтось ляпне брудом з-під копит”, як на Микельанджело Ліни Костенко. Та й великі ж ті брудні копита! Бо й українську революцію в тім же запевіднику-музеї подали дрібненьким шрифтом, що без оптики її не вгледити. Натомість сталінську конституцію й “демократію” подано великими червоними літерами. На наше зауваження працівника музею сказала: “То наша історія”.

Отака “історія нашого народу” пишеться деінде й нині... Звісно, ці побрехеньки не переможуть Правду, але тут же екскурсовод переповідає дітям завчені зі стендів нісенітничі. Коли-то діти сягнуть істини! Та ще й на лихо, ці місця рясно одвідують туристи всіх поколінь і рас. Тяжко буде подолати ці інсинуації. Чи ж могли б так обкидати брудом побратимів Кармелюка — Робіна Гуда у Великій Британії, і Рюї Плаза у Франції, Степана Разіна в тій же Росії? Коли ж і ми будемо гідні своїх героїв, котрі здобували нам Україну незалежну дорогою ціною?